

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, II. ker., Fő-utca 23. szám.
Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911

Egyesületközi szociálpolitikai bizottság.

Irta: dr. Ferenczi Imre.

A Magyar Közgazdasági Társaság kezdeményezésére három tudományos egyesületünknek, a kezdeményező társaságnak, a Magyar Jogászegyesületnek és a Munkanélküliség Elleni Küzdelem Magyarországi Egyesületének e célból kiküldött megbízottai, valamint a magyar szociálpolitikának több meghívott munkása az ez évi október hó 25-én tartott ülésükön egyhangulag állást foglaltak egy egyesületközi szociálpolitikai bizottság létesítése mellett és azonnal elfogadták az egyesület céljaira, irányára és munkarendjére vonatkozólag kidolgozott tervezeteket. A szociálpolitikánk haladása iránt érdeklődő közvéleménynek, nevezetesen azoknak a csatlakozásra felkért szociálpolitikai egyesületeknek tájékoztatása végett, amelyeknek válaszmánya eddigelé nem volt abban a helyzetben, hogy ez ügyben *hivatalosan* állást foglaljon, kívánatosnak látszik e helyen röviden összefoglalni azokat a szempontokat, amelyek ennek a több esztendő óta előkészített egyesületközi kooperációnak kezdeményezőit vezették és amelyek a fentemlített ülés résztvevőinél élénk visszhangot keltettek.

A magyar közgazdaság átszármazott fejtelenségéből származó visszaállapotokhoz az utolsó évtizedekben tudvalevőleg a kapitalizmusra való átmenettel járó bajok csatlakoztak. E bajok az utolsó évtizedben annyira kiélesedtek, hogy nemzetünk egyetemes fejlődését komolyan veszélyeztetik. Az érdekelt osztályok egyre inkább helyzetük tudatára ébrednek és szervezkedésük zaja tölti be az országot. A szociális kérdések e mozgalmak hatása alatt nálunk is a közérdeklődés homlokterébe nyomultak és ha minden jel nem csal, a legközelebbi években a magyar politikának és kormányzatnak is tengelyévé válnak. A küszöbön levő parlamenti reform módot fog nyújtani a vagyontalan néposztályoknak arra, hogy panaszait nagyobb erővel és súlyjal érvényesítsék. Óriási társadalmi problémák fognak nálunk is alapos megoldást követelni, amelyekről ma sem az alkotmányos tényezők, sem a széles közvélemény kellően tájékoztatva nincsenek. A magyar állam jövője nagy mértékben azon mulik, hogy miként fogják e kérdéseket megoldani és a megoldás nagy mértékben azon fog

eldőlni, hogy az egyes osztályok, a sajtó és a kormányzat minő álláspontot fognak velük szemben elfoglalni.

A szociális kérdésnek nincsen orvosszere, de minden országban törekszik a tudomány és a politika arra, hogy a társadalmi reformnak a viszonyoktól megokolt gyakorlati tervét megállapítsák. Eddigi ötletszerű közgazdasági és társadalmi politikánk a létező bajok orvoslására elégségesnek annál kevésbé bizonyulhatott, mivel az érdekelt kormánykörök és közigazgatási hatóságok is nagy mértékben tájékozatlanul állnak az ország tényleges gazdasági és társadalmi állapotaival szemben. A művelt közönség sem ismeri eléggé társadalmi kérdéseinket és a vagyon-talan néposztályoknak helyzetük javítására irányult mozgalmait részben mindenben kritika nélkül helyesli, részben megkülönböztetés nélkül elítéli.

De hazánkban is szép számmal vannak már férfiak, akik a gyakorlati társadalmi reform kérdéseivel elméletileg és élethivatásuknál fogva a napi politika szempontjain felülemelkedve, az ország egyetemes érdekei szempontjából foglalkoznak. Itt az idő, hogy mindazok, akik nem elégednek meg azzal, hogy doctrinär elvek, vagy elvont világfelfogások szélső harcaiban résztvegyenek, hanem komoly kutatással és rendszeres eszmecserével kívánnak a hazai állapotok tisztázásához hozzájárulni és a tudományos alapon tisztázott reformok megvalósulását elősegíteni, szorosabban egyesüljenek és törekvéseiknek a társadalom vezető köreit is megnyerjék. A létező bajok ártatlan tudományos felderítésével kell felkelteni nálunk is az államhatalomnak és a felsőbb osztályoknak érdeklődését szociális feladatai iránt, nehogy az emberi mivoltának tudatára ébredő dolgos néposztályok mozgalma az országnak romlására váljék. Az osztályok közötti kölcsönös megértés csak akkor lesz meg, ha a törvényhozás és a társadalom az alsóbb néposztályoknak emberséges megélhetésüket célzó törekvéseit az állami érdek szempontjából mérlegeli és fokozatosan megoldásra juttatja. A munka becsületét hazánkban általában fokozni kell; a nemzeti termelést a széles néprétegek megélhetése érdekében kell berendezni.

A gyakorlati szociálpolitika kérdéseivel több hazai egyesület foglalkozott már eddig is. A gazdasági érdekképviselőktől eltekintve a Magyar Közgazdasági Társaság és a Magyar Jogászegyesület, valamint a két társadalomtudományi társaság foglalkozott eddig is társadalompolitikai kérdésekkel. A társadalompolitikának egyre sűrűbb nemzetközi vonatkozásai és egyre haladó specializálása további három nemzetközi szervezetnek adott létet, amelyekhez hazánknak külön nemzeti csoportok formájában illett csatlakoznia. E csoportok: a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesülete (1905), a Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesülete (1910) és a Munkanélküliség Elleni Küzdelem Magyarországi Egyesülete (1911). A fentnevezett általánosabb jellegű tudományos egyesületek inkább csak ötletszerűleg és a maguk sajátos szempontjaik szerint foglalkoztak eddig szociálpolitikával. A három nemzetközi egyesület pedig a szakerőknek kised és erősen igénybe vett csoportjára támaszkodva, nem tudta eddig a szélesebb közvéleményre azt a hatást kifejteni, amelyet a gondjaikra bizott ügyek érdeke megkíván.

A fent kifejtett magasabb nemzeti szempontok mellett tehát az egyesületi politika gyakorlati érdekei is azt kívánják, hogy a szociálpolitikával foglalkozó egyesületeink, amelyeknek alapiránya erre alkalmas, bizonyos kooperációra lépjenek egymással. Nem új egyesületre, országunk szellemi

és anyagi erőihez, valamint általános alkotmány szervezeti és gazdasági fejlődésünkhöz képest amúgy is nagyszámú keretek szaporítására van szükség, hanem éppen ellenkezőleg a nevezett egyesületekben működő és fenti felfogást valló egyének tömörülésére, a szellemi és anyagi erőknek magasabb egységbe, egy egyesületközi szervbe való összefoglalására, amely a szociálpolitika erőteljes, céltudatos és tervszerű művelésére egyedül alkalmas. Miként a szerves élet terén a nagyfokú specializáció mellett megvan az összes részleteket egybefoglaló szinthezis, azonképen a tudományos életben éppen az egyre nagyobb szakcsoporthoz tartozás tesz mellőzhetővé egy összefoglaló szervezetet is. Minő nagy haszon származhatik abból, hogy egy-egy nagy társadalmi problémát közgazdák és szociálpolitikusok jószokkal fognak együtt megtárgyalni! Ellenben egy új tudományos szociálpolitikai egyesület vagy elvonná a nemzetközi munkamegosztásból szükségkép reánk háruló feladatok megoldásától is gyér számú szakerőinket, vagy pedig — új erők híján — tértelenségre volna kárhóztatva. A szociálpolitika népszerűsítésére a Népművelő Társaság mellett, amely az első szociálpolitikai tanfolyammal csak ez évben tett egy folytatásra váró első lépését, számos más népművelő szervezetünk volnának hivatva, esetleg a tudományos szociálpolitikai erők bevonásával. Végül érdekcsoportok, vagy pártok politikai céljait szolgáló új alakulásokról lehetne szó, de ezek a fenti szempontokból természetesen számításba sem jöhetnek.

Az egyesületközi delegáció működésétől a következő hatásokat várjuk:

1. A résztvevő egyesületek szociálpolitikai munkája nagyobb publicitást nyer és szélesebb körökre hat ki.

2. A szociálpolitika nagytekintélyű, sokféle tudást és szempontot egyesítő központi szervre tesz szert, amely oly tudományos feladatok megoldását kezdeményezheti, amelyekre a résztvevő egyesületek egyike sem volna egymagában képes (szociálpolitikai feltételek, véleményezések, kongresszusok, szervezetek, kiállítások, szakirodalom, a szaksajtó, szociálpolitikai szakerők nevelése).

3. Bár a bizottság szoroson tudományos munkát kíván végezni, mint a gyakorlati szociálpolitikai eszmék és mozgalmak tudományos központja, hatással lehet a gyakorlati szociálpolitika irányítására és kifejlesztésére Magyarországon.

Miután az egyesülés céljait jeleztük, röviden rámutatunk az eszközökre is, amelyek e célok elérésére szolgálhatnak.

A delegáció nem avatkoznék bele az egyesületek autonómiájába. Közös megbeszélés tárgyává tenné időközönként tartandó ülésein a napirenden levő szociális kérdéseket. A résztvevő egyesületek szociálpolitikai terveit megvitatná avégből, hogy azok kellő időrendi beosztásban valósíthatassanak meg és már evvel is biztosítassék külső sikerük. Oly kérdések tárgyalására, illetve előadások rendezésére, amelyeknek hovátartozása kétes, a bizottság jelölné ki a legalkalmasabb egyesületet. A meghívókon, amelyeken az összes egyesületek címeit felsorolnák és az összes egyesületek tagjainak megküldenék, megemlítenék, hogy mely egyesületben rendezik az ülést és a vendéglátó az illető egyesület elnöksége volna.

A bizottság fontos kérdésekről adatgyűjtést rendezhet a társegyesületek szellemi és anyagi erejének igénybevételével és azokat kiadhatja.

A legfontosabb feladata volna fontos szociális kérdések felderítése és megvitatása végett időközönként szociálpolitikai kongresszusok rendezése.

E kongresszusok az egész országnak az illető kérdésekre vonatkozó szociális állapotait felderítő előadmányok alapján folytatnák tanácskozásait és állásfoglalásaik erős lökést adhatnak az aktuális szociális problémák megoldásának és fontos gyakorlati akciók kiinduló pontjául szolgálhatnak.

A bizottság tagjai a résztvevő egyesületek által kiküldendő 6—6 tag lesz; a bizottság óhajára azonban e számot föl is lehet emelni. A bizottság szervei: a résztvevő egyesületek elnökei, az ügyvezető alelnök és a titkár.

Nem lehet kétség az iránt, hogy a csatlakozásra felkért összes szorosabb értelemben vett szociálpolitikai egyesületek, nevezetesen a három nemzetközi egyesület magyar csoportja, a maguk legegységesebb érdekekben véglegesen hozzá fog járulni a tervezett egyesületközi kooperációhoz, amelytől csak kölcsönös céljaik fokozottabb megvalósítását várhatják. A három nemzetközi egyesület számos kisebb államban létesített máris sokkal szorosabb szervezeti uniót (Dánia, Finnország, Norvégia stb.), mint ahogy azt az E. Sz. B. keresztülviszi. Ez a kooperáció különben a nemzetközi egyesületek vezetőségeinek Zürichben kifejezett óhaja is és így alig tehetjük fel, hogy a magyar átok, a belső visszavonás, ez üdvös kezdést ne engedje a magyar tudományos és gyakorlati szociálpolitika javára teljesen megvalósulni. Remélhető továbbá az is, hogy más hazai egyesületek, amelyek a bizottságban állandóan nem kívánják magukat képviseltetni, egyes belőle kiinduló vállalkozásokban (pl. kongresszuson) hajlandók lesznek részt venni.

Az E. Sz. B. szervezetére vonatkozólag legutóbb megállapított ügyrendtervezet teljes biztosítékot nyújt a kooperációban résztvevő egyesületeknek az iránt, hogy az autonómiájukat a legkisebb mértékben sem fogja korlátozni, ellenben nagy mértékben fokozni fogja saját törekvéseiknek hatályát. A bizottságnak nincs jogi személy minősége, önálló cselekvőképessége, nevezetesen bárminemű anyagi felelősséggel járó jogügyletek kötése tekintetében. Pusztán közvetítő szerve az egyesületközi diplomáciának, de szervezetének mozgékonyágánál és tagjainak erkölcsi súlyánál fogva remélhetőleg szociálpolitikai életünknek gyújtópontjává lesz.

A második nemzetközi otthonmunka-kongresszus.

— Zürich, 1912. szeptember hó 7. és 8. —

Irta: dr. Pap Dezső.

Az otthonmunka nagyjelentőségű kérdésére, melynek ma már hatalmas irodalmi multja van, szélesebb köröknek figyelmét előbb az egyes államokban folytatott adatgyűjtések, majd kizárólag az otthonmunkának szentelt speciális kiállítások hívták fel. 1904-től 1910-ig nyolc ily kiállítás volt Európában és pedig kettő Berlinben (1904. és 1906.), ugyanannyi Londonban (szintén 1904. és 1906.), egy-egy Frankfurtban (1908), Zürichben (1909), Amsterdamban (1909), végül Bruxellesben (1910). Az irodalom, a hivatalos adatgyűjtések, a kiállítások kellően megvilágították az otthonmunka elterjedtségét, az otthonmunkások egészségügyi és gazdasági nyomorúságát, jogi védtelenségét, valamint azokat a veszélyeket, melyek az otthonmunka

nyomorúsága révén az egész társadalmat fenyegetik. Azokban az államokban, melyekben, hála az említett tényezők összműködésének, nincs már e téren leleplezni való, elérkezett hát az ideje, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján hozzálassanak immár az otthonmunka sebeinek a gyógyításához. Az államoknak egész sorozata hozzálátott e feladathoz önmagától. Más államokban kezdeményezett, de célra nem vezetőnek, minden esetre pedig egyoldalúnak bizonyult kísérletezés után az ausztráliai államok, ezek közt is elsőnek Viktoria, mutatták meg az irányt, melyben a gyökeres otthonmunkapolitikának mozogni kell. Az ott megvalósított eszme, az otthonmunkások bérminimumának közhatalmi megállapítása tért hódított Európában is. Nagybritannia 1909. évi otthonmunka-törvénye megteremtette a minimális bérek megállapítására szolgáló bizottságokat, módot nyújtván azoknak eljárására mindazokban az iparágakban, melyekben az otthonmunka bére a más foglalkozásokban uralkodó bérvizonyokhoz képest túlságosan alacsony. Ausztria, Franciaország, Belgium, amint azt a nevezett országokban tárgyalás alatt álló törvényjavaslatok tanúsítják, követik már Nagybritannia példáját és valószínű, hogy követni fogják azt még mások is. Ennek dacára egyáltalán nem felesleges ma még ennek az eszmének hirdetése és terjesztése. Sokféle előítéllettel kell még megküzdeni, míg az irányzat helyességének általános elismertetése sikerül. Hiszen láttuk, hogy Németországban a kormány a parlament többségének hajlandóságával szemben is meg tudta hiusítani, hogy az 1911. évi otthonmunka törvényben az otthonmunka minimális bérének közhatalmi megállapításáról is történjék gondoskodás. De magának ennek az eszmének gyakorlati megvalósítása is többféleképpen történhetik, már pedig a részletkérdéseknek helyes, vagy helytelen megoldásától függ éppen az, beválik-e, vagy csúfot vall maga a helyes alapgondolat. Vannak azonban az otthonmunkának oly bajai is, melyeken a bérminimumnak pusztá megállapítása önmagában nem segíthet. A közegészségügy, a munkásvédelem, az otthonmunka felügyelete és nem utolsó helyen: az otthonmunkások munkaviszonyának megfelelő szabályozása szintén nagy és nehéz feladatok elé állítja a törvényhozót. Ezeknek a feladatoknak tisztázására, illetve megvalósítására szolgálnak az otthonmunka kérdéseinek tárgyalására újabb időben megtartatni szokott nemzetközi kongresszusok.

Ezeket a kongresszusokat az otthonmunkának Bruxellesben székelő nemzetközi hivatala (Office International du Travail à Domicile) rendezte a múltban és pedig eddig mindössze kettőt: az első az ottani otthonmunka kiállítással kapcsolatban Bruxellesben 1910-ben, a másodikat, azt, melyről ez a jelentés szól, a f. év szeptember havában, Zürichben.

A zürichi otthonmunka-kongresszus, tekintettel a rendelkezésére álló idő rövidségére (mint e lap olvasói előtt ismeretes, ugyanazon a héten még három más szociálpolitikai kongresszus ülésezett Zürichben), de tekintettel a feldolgozásra váró kérdések nagy tömegére is, négy szakosztályban intézte el ezeket, a kongresszus teljes ülése elé bocsátván azután az egyes szakosztályok határozatait.

Az első szakosztály *Brentano* német, *Henderson* amerikai és *Brants* belga egyetemi tanárok elnöklésével az otthonmunka védelmére szolgáló azt a törvény-mintát vitatta meg, melyet tárgyalási alapul a nemzetközi otthonmunka-hivatal *Huysmans* által a belga törvényhozás elé terjesztett törvényjavaslat alapján készített és terjesztett a kongresszus elé. A második szakosztály az otthonmunkára vonatkozó adatgyűjtésnek az otthonmunkások és a fogyasztóközönség védelmének, végül az otthonmunka felügyeletének kérdéseivel; a harmadik szakosztály az otthonmunkások szervezkedésének, végül a negyedik szakosztály a vevő-ligák közreműködésének kérdéseivel és feladataival foglalkozott.

A kongresszus közönsége a legnagyobb érdeklődést az első szak-

osztály tárgyalásai iránt tanusította. A nemzetközi hivatal törvénytípusa ugyanis az összes törvényhozási intézkedések közül a legnagyobb súlyt a bérminimum közhatalmi megállapítására helyezte és miután az otthonmunka érdekében eddig javaslatba hozott intézkedések közül éppen ez az, mely a törvényes munkásvédelem eddigi irányzatával szemben gyökeres újításnak tekinthető: a törvénytípusnak idevágó rendelkezései körül erősebb nézet-összeütközések voltak várhatók. Annál meglepőbb volt, hogy az ellenvéleménynek mindössze egyetlenegy szószólója akadt *Arndt* németországi kongresszusi tagban, a ki éppen az otthonmunkások érdekei szempontjából helytelenítette a bérmegállapító bizottságok felállítását. Szerinte ugyanis a tisztességesen fizetett otthonmunkásoknak ezek a bizottságok mitsem használnak, a nyomorúságosan fizetetteknek pedig, akiknek megvédelmezéséről itt szó van, egyenesen ártanak. Elismerte, hogy az úgynevezett «Elendindustrie»-k megérdemlik, hogy tönkre menjenek, de kérdezi, mit tegyen az állam az ennek folytán kereset nélkül maradt munkásokkal. Ezeknek szempontjából a legnyomorúságosabb bér is jobb, mint a teljes munkanélküliség. Állította, hogy Ausztráliában sincsenek egy véleményen annak megítélésében, üdvös-e tényleg a bérmegállapító bizottságok működése és hogy még Ausztráliában is kénytelenek voltak e bizottságok tehetetlenebb munkások díjazására a megállapított minimumon alul maradó bérek jogsultságát elismerni. Utalt végül arra, hogy nagyobb országban, mint Németországban, lehetetlen is volna a bizottsági döntések tiszteletbentartásának ellenőrzése.

A német példára való hivatkozás még a tájékozatlanabbak előtt is egyszerre megvilágította e felszólalás jelentőségét. Meg kellett védeni a német otthonmunka-törvénynek álláspontját, mely tudvalevőleg a kormány legmerevebb elzárkózása folytán a birodalmi gyűlés többségének kedvező állásfoglalása dacára sem valósította meg a bérminimum biztosítását. A felszólalásnak azonban, legalább ezen a kongresszuson, nem volt hatása. A többi felszólaló, elsősorban a svájci *Greulich*, a franciák: *Pic*, *Jay*, *Alfassa*, *Tourret*, *Duval-Arnould*, *Le Marchand*, a belgák: *Huysmans* és *Verhaegen*, a Párisban élő osztrák *Broda*, az angol *Miss Constance Smith* stb. a vitán felülállónak mondták a bérminimum megállapításának szükségességét és kétségtelen, hogy ezzel a kongresszuson résztvevők túlnyomó többségének véleményét fejezték ki. Arról lehetett csak szó ily körülmények közt, helyes-e az, hogy a kongresszus, még ha a bérminimum hivatali megállapításának álláspontját foglalja is el, ezt az állásfoglalását egy a részletekbe hatoló mintatörvényjavaslatban szegezze le és hogy nem volna-e helyesebb ezzel szemben pusztán csak az elveknek dekretálása. Különösen a német szociálista szakszervezetek hivatalos lapjának szerkesztője, *Umbreit* fejezte ki a fölötti aggályait, hogy a különböző államok törvényhozásainak így még a részleteket illetőleg is tanácsot adjanak a törvényhozás tennivalói felől. Ezzel szemben azonban *Huysmans* közderültségtől kísérve fejezte ki a fölötti csodálkozását, hogy a németországi szociálista szakszervezetek szónoka e szervezeteknek saját gyermekét tagadja meg, mikor az elvet helyeselve ugyan, az azt szabatosan kifejező törvénytípus elveti, mert hiszen ez a törvénytípus nem tartalmaz egyebet, mint amit a német otthonmunka-törvény parlamenti tárgyalása idejében elsősorban maguk a szociálista szakszervezetek kívántak. A kongresszus úgy is határozott, hogy a bérminimumra vonatkozó álláspontját igenis törvénytípus alakjában fejezi ki, e törvénytípusát úgy szövegezi azonban, hogy megküldvén azt az egyes államoknak, ezek, ha nem is mintaképen, de jól használható anyagként vehessék azt figyelembe saját otthonmunka-törvényük megalkotásánál.

A további vita e szerint az előterjesztett törvénytípus alapul vételével csupán annak egyes részletei tekintetében folyt.

Az 1. szakasz a munkaadó és otthonmunkás fogalmát állapítja meg, munkaadónak jelentvén ki a törvény alkalmazása szempontjából a közbeiktatott személyt, az alvállalkozót is (Zwischenmeister, Faktor, Verleger stb.) és munkásnak a munkaadó munkahelyén kívül dolgozó munkást és munkásnőt egyaránt. A 2. szakasz pedig a törvényben kívánja felsoroltatni azokat az iparágakat, melyekre az alkalmazást nyer, e mellett azonban felhatalmaztatni kívánja a kormányt a törvény hatályának kiterjesztésére is. E szakaszokkal kapcsolatban került megvitatásra az a kérdés, hogy vajjon a törvény védelme csak a munkásnőkre terjedjen-e ki, vagy kiterjedjen az egyúttal a munkásokra is. A francia kormányjavaslat t. i. az előbbi álláspontot foglalja el. *Verhaegen*-nek azt a közvetítő javaslatát azonban, hogy a törvényminta második szakaszában adassék kifejezés annak az óhajnak, hogy a törvényhozás első sorban a nőket dolgoztató iparágakkal foglalkozzék, többek részéről is kifejezett annak az agálynak alapján, hogy a legtöbb otthoniparágban a nők könnyen helyettesíthetők férfiakkal és így a törvény hatása csak a nők kiszorítására vezetne, továbbá annak megfontolása alapján, hogy a törvényminta átfogóbb szövegezése mellett is módjukban van az egyes törvényhozásoknak a kérdést saját országuk szükségletei szerint eldönteni, elvetették és a törvényminta eredeti szövegét fogadták el.

A 3. és 4. szakaszok az otthonmunkások nyilvántartásával foglalkoznak. Háromféle nyilvántartásról van itt szó. Nem adható ki ugyanis otthonmunka annak, ki a községi hatóságtól az otthonmunkára igazolványt nem nyert. A kiadott igazolványok alapján első sorban a községi hatóság vezet hát nyilvántartást az otthonmunkásokról. A munkaadó is tartozik nyilvántartást vezetni azokról a munkásokról és alvállalkozókról, kiknek saját műhelyén kívül való elvégzésre munkát ad ki, mindegyik munkás nevével állandóan feltüntetni köteles továbbá a kiadott és átvett munka nemét és mennyiségét, a kiadás és átvétel időpontját és a megállapított és kifizetett bért. Végül pedig köteles a munkaadó minden otthonmunkásának munkakönyvet is adni és abba a munkaviszony tartalmára vonatkozó és saját nyilvántartásába is bevezetett adatokat bejegyezni. E rendelkezéseket, melyek pedig, különösen teljességük szempontjából, sok kívánnivalót hagynak fenn, vita nélkül elfogadták.

Az 5. §. az egészségügyi rendelkezéseket tartalmazza, melyekkel, mint említettem, a kongresszusnak Svájcba származott hazánkfiá, *dr. Máday Andor*, neufchateli egyetemi tanár elnöklése alatt üléselő második szakosztálya foglalkozott. Többen óva intettek attól, hogy e részben, valamint a munkásvédelmi felügyelet tekintetében túlzó követeléseket támaszszanak. Ennek dacára vannak a kongresszus idevonatkozó határozatai közt olyanok is, melyek önmagukban talán nem helyteleníthetők ugyan, de egyrészt a gyakorlati célokból készülő törvényminta kereteiből kiesnek, másrészt pedig éppen az említett célok szempontjából túlságosan pongyolán vannak megszövegezve. A teljes ülés ugyanis a szakosztály határozatainak némi módosítása után elfogadta, hogy:

1. hivatalos és magánadatgyűjtéssel, a gyakorló orvosok és a tanítók bevonásával rendszeresen meg kell állapítani az otthonmunkások egészségi viszonyait;

2. a munkásvédelem szempontjából: teljesen el kell tiltani az oly otthonmunkát, mely súlyos mérgezési veszéllyel jár; előzetes egészségügyi és műszaki vizsgálatról függő engedélyhez kell kötni a motorok felállítását; az otthonmunka egészségügyi viszonyait meg kell javítani; a munkásvédelmi és munkásbiztosítási törvények hatályát ki kell terjeszteni az otthonmunkára;

3. a fogyasztók védelme szempontjából: el kell tiltani az élelmiszereknek és dohányárúknak otthonmunkával való előállítását; kötelezően elő

kell írni a ragályos betegségek bejelentését; lehetőleg fertőtleníteni kell az otthonmunkával előállított ruhaneműeket, szövedékeket és más árúkat, ha az otthonmunkás, vagy házbeli je ragályos betegségben szenvedett; ha egészségügyi szempontból ajánlatos, meg kell semmisíteni az előállított árúkat, az érdekeltnek azonban kártérítést kell adni (ki adja és miből adja, erről nem szól a határozat), valamint kártérítést kell adni a munkásnak is, kit a ragály veszélye miatt a munka beszüntetésére köteleztek;

4. a felügyelet szempontjából: orvosok, munkások, munkásnők stb. bevonásával külön hivatali felügyeletet kell szervezni, ilyenek hiányában pedig a gyári felügyeletet kell az otthonmunkára is kiterjeszteni; az otthonmunkával foglalkoztatott kiskorúakat az iskolai felügyelet mintájára külön orvosi felügyelet alá kell helyezni;

5. általában pedig javítani kell az otthonmunkások helyzetét mindazoknak a mozgalmaknak támogatásával, melyek lakás, táplálkozás, továbbá a népbetegségeknek, mint alkoholizmus, tuberkulózis, tudatlanság stb. leküzdése tekintetében a lakosság egészségügyi viszonyainak fokéletesbítésére irányulnak.

A 6—14. §. a bérmegállapító bizottságok szervezésének és működésének módjával, valamint a minimális bér megállapításának jogi következményeivel foglalkoznak. A törvénytípusnak ezek a rendelkezések alkotják tulajdonképeni gerincét.

A 6., 7. és 8. §. szerint azokban a helységekből, illetve helységi körzetekben, melyekben szükséges, a 2. §-ban felsorolt iparágakra nézve a minimális bérek megállapítására hivatott bizottságok állítandók fel. A bizottságot az illető iparágban a helységi körzetben lakó munkaadói és oly nagykorú munkásai választják, akik legalább egy év óta dolgoznak már az illető szakmában. Ha valamelyik fél nem választja meg képviselőit, a miniszter hivatalból nevezi ki azokat. A bizottság abszolút szótöbbséggel elnököt választ. Ha az abszolút többség nem érhető el, az elnököt ipari és kereskedelmi körökből a miniszter nevezi ki.

A 14. §. szerint a helyi bizottságok felebbezési foruma gyanánt a helyi bizottságok tagjai közül választott bizottság állítatik fel az egész ország területére kiterjedő hatáskörrel. A helyi bizottságoknak a minimális bérről vonatkozó határozatai, a határozat kihirdetésétől számított harminc nap alatt ehhez a bizottsághoz felebbezhetők meg, mely a bérminimum tekintetében végérvényesen határoz. Felebbezésre nemcsak az iparban közvetlenül érdekelt személyek, hanem a miniszter, az ipari főfelügyelő és a szakszervezetek is jogosítva vannak.

Többen kifogásolták különösen a helyi bizottságok szervezésére vonatkozó e szakaszokat és azok egyszerűsítését kívánták. Mások ismét azt ajánlották, hogy a bizottságban képviseletet kell engedni a fogyasztóknak is és végül egyesek azt, hogy tanácskozási joggal a miniszter is küldhessen ki egy-egy tagot minden bizottságba. Mind e javaslatot elvetették, az utóbbiakat különösen abból indulva ki, hogy a fogyasztók az árúk olcsóságát, a miniszter pedig az ipar érdekeinek örve alatt első sorban a munkaadóknak érdekét tartván szem előtt, képviseltetésük csak a munkások hátrányára volna.

Ami a helyi bizottságok eljárását illeti, a 9. § szerint az elnök szükség szerint, havonként azonban legalább egyszer, a bizottsági tagok egyharmadának kívánságára azonban bármikor köteles a bizottságot összehívni.

Különösen fontosak a 10. és 11. §-ok. Ezek körül is folyt a leghevesebb vita, mely végeredményben azonban nagyban és egészben egyes kifejezések szabatosabb szövegezésével az előterjesztett törvénytípus rendelkezéseinek elfogadásával végződött.

A 10. § szerint ugyanis a bizottság minden érdekelt személy, ezen

kivül pedig bármely bizottsági tag, az iparfelügyelet és végül valamely szak-szervezet kérelmére megvizsgálhatja a béreket. E szakaszba belevették, hogy köteles azokat hivatalból is megvizsgálni.

A 11. §. szerint a bizottság megállapítja azt a bért, melyet egy közép-tehetségű munkásnak 1 órai munkáért fizetni kell. *Amennyire lehetséges*, irányadóul kell venni e tekintetben azt a bért, melyet a hasonló cikket előállító környékbeli gyárban, vagy műhelyben a hasonló képességű munkás ugyanannyi idő alatt keres, hozzászámítván azonban a munkás terhére rótt költségeket. Azoknak javaslatát, kik szerint a bizottság irányadóul a helyben fanulatlan napszamosoknak fizetett bért legyen köteles irányadóul venni, nehogy az otthoniparágak esetleg elpusztuljanak, igen helyesen elvetették.

A helyben szokásos bérek kipuhatólására a törvényminta tágkörű felhatalmazást ad a bizottságnak.

A minimális bér a munkák különböző tárgyai szerint módosulhat, a bizottság lehetőleg a munkáknak részleteibe hatolva, köteles az egyes részmunkák díjazását megállapítani.

Amennyiben oly részmunkákról van szó, melyeknek minimális díjazását a bizottság meg nem állapította, a munkaadó köteles bizonyítani, hogy a megállapított feltételek alapján a munkás megkeresheti a minimális óradíjat.

A bizottság (a munkások képességeire való tekintettel) bérskálákat állapíthat meg, sőt megállapíthatja még a műhelyekben foglalkoztatott szakmabeli tanoncok bérét is.

A munkaadó, ki darabszám szerint fizet, a bizottság döntését kérheti a tekintetben, hogy a tőle fizetett darabbér megfelel a bizottság által megállapított időbérnek. Azoknak javaslatát, kik azt kívánták, hogy a bizottság az időbérrel együtt állapítsa meg a darabbéreket is, nézetem szerint helytelenül, elvetették. A többség abból indult ki ugyanis, hogy az időbér megállapításával implicite nyer megállapítást a darabbér is.

A munkaadó a bért levonás nélkül köteles a munkásnak kifizetni és felelős azért is, hogy az alvállalkozó csorbíttatlanul kifizesse a bért a munkásnak. E két rendelkezéssel, melyeket pedig a kongresszus vita nélkül elfogadott, ugyancsak elveti a súlykot a törvényminta: aligha akad törvényhozás, mely mintául ezeket is elfogadná. Kevesebbet akart a múlt évi magyar jogászgyűlésen a munkabér biztosítására tett az a javaslat, mely csak az oly vállalkozó felelősségét kívánta megállapíttatni, ki tudja, vagy tudhatja, hogy alvállalkozója nem fizeti ki a bért saját munkásának, aki tehát rosszhiszemű, míg a jóhiszemű vállalkozó felelősségét csak annak az összegnek erejéig tartotta helyénvalónak, amelylyel az a munkást megrövidítő alvállalkozónak még tartozik. Ennyit a magyar jogászgyűlés többségének véleményével szemben helyénvalónak tartok ma is; azt azonban, amit e részben az otthonmunka-kongresszus elhatározott, megvalósíthatlan jogi képtelenségnek kell mondanom. Ezt kell mondanom arra a határozatra is, hogy a munkaadó az otthonmunkás béréből semmi címen levonással nem élhet. Biztosítani kell minden követeléssel szemben az otthonmunkásnak a megélhetésre szükséges bérét, éppúgy, mint a műhelyben dolgozó munkásnak, de hogy ez egészében véve szent és sérthetetlen legyen, az első sorban magának az otthonmunkásnak volna kárára.

A szóban levő szakasz utolsó bekezdése végül minden ellenkező kikötés dacára is felhatalmazza a munkást a tényleg kapott bér és a bizottságilag megállapított bérminimum közti különbséget követelésére. Elévülési időül erre három évet állapít meg.

A 12. §. szerint minden az iparban érdekelt személy feljelentést tehet a bérminimum megszegéséről; szankciót ad pedig e rendelkezésnek a 15.

§, mely szerint a bérminimum megszegése minden egyes munkás tekintetében külön büntetendő cselekmény.

A 13. § rendelkezik végül a bérminimumra vonatkozó határozat közzétételéről és érvényének időtartamáról. A határozat két évig szól, érvényben marad azonban továbbra is, amennyiben a bizottság döntésének provokálására illetékes valamely fél a két év leteltével újabb döntésért nem folyamodik.

A törvéyminta kiegészítésére *Somogyi Manó* tett még oly értelmű, helyesléssel fogadott javaslatot, mely szerint otthonmunkával 18 évesnél fiatalabb személyt foglalkoztatni nem volna szabad. A kongresszus idő hiánya miatt e javaslat érdemleges tárgyalásába ezuttal nem bocsátkozhatott, de megfontolásra kiadta azt a nemzetközi hivatalnak.

A harmadik szakosztály, mint említettem, az otthonmunkások szervezkedésének kérdésével foglalkozott. A kongresszus számolt a szervezkedés nehézségeivel éppen az otthonmunka terén, úgy vélte azonban, hogy az e téren eddig, bár gyéren jelentkezett sikerek alapján a szervezkedés kérdésének megfelelő kezelésével, további eredményekre is lehet még kilátás. Kívánja ehhez képest, hogy:

1. rendszeres propagandával kell meggyőzni az otthonmunkásokat a szervezkedésnek, a szolidaritás érzetének előnyeiről;

2. hárítsa el a törvényhozó a szervezkedésnek összes még létező akadályait;

3. ismerje el a törvényhozó az otthonmunkások által kötött kollektív szerződéseknek jogérvényességét és terjeszsze ki, amennyiben lehet, azok hatályát az illető körletben ugyanabban az iparágban dolgozó összes otthonmunkásokra; végül

4. az otthonmunkások sorsának javítására csatlakozzanak a szervezetek a vevők ligáihoz és a fogyasztási szövetkezetekhez.

E határozatok közül csak a 3. pont alatt említettnek az a része kellett nagyobb vitát, mely szerint a kollektív szerződés joghatálya kiterjesztendő az illető körletben dolgozó valamennyi szakmabeli otthonmunkásra. A kérdés a kollektív szerződések joghatályát érinti, ez a kérdés azonban önmagában is sokkal nagyobb, semhogy ez a kongresszus e tekintetben érdemleges megállapodásra juthatott volna. Elfogadták hát *Huysmans* közvetítő javaslatát és beszúrták ezt a három szót: »a mennyiben lehet«. Ezzel azután mindenki meg volt elégedve.

Leggyorsabban végzett tárgyalásaival a negyedik szakosztály, mely a vevőligák közreműködésének feladatait tárgyalta. Elhatározták, hogy:

1. a kongresszus határozataiban kifejezésre jutó eszméket minden rendelkezésre álló eszközzel, előadásokkal, hírlapi cikkekkel, kiállításokkal stb. propagálják;

2. amennyiben az otthonmunka érdekében más propaganda is megindul, keresik az azzal való összeműködést;

3. kongresszusaiknak napirendjére is kitűzik azt a kérdést, mely eszközökkel javítható az otthonmunka helyzete; végül

4. közreműködni kívánnak az otthonmunka-törvény végrehajtásánál és ugyanazokat a jogokat kívánják a minimális bér megállapítására irányuló eljárás megindítása, a visszaélések feljelentése stb. tekintetében, melyeket a törvény a szakszervezeteknek megad.

A vevőligák nemes szándékait kétségen kívül mindenki csak dicsérheti, sok eredményt működésüktől azonban csak igen kevesen várnak.

A II. otthonmunka-kongresszus tárgyalásai az előadottakból kivehetőleg mindenesetre igen érdekesek voltak. Határozatai a kongresszusnak nem egyenlő értékűek ugyan. Ami nem is csoda, hiszen a kongresszus nagyszámú tagjai a legkülönbözőbb elemekből: munkaadókból és munkásokból, egyetemi tanárokból, politikusokból, szakszervezeti titkárokból, köz-

hivatalnokokból, vevőligáknak férfi és női tagjaiból verődtek össze. Fő érdeme azonban a kongresszusnak nem is határozatainak érdemében rejlik. Aki az otthonmunka kérdéseivel foglalkozik, tisztában volt már anélkül is az ott tárgyalt kérdésekkel, ujat ott alig is hallhatott. Ami meg új lett volna: pl. az otthonmunkások munkaviszonya nehéz kérdéseinek megbeszélése, arról a kongresszuson szó sem esett, ami pedig e részben a határozatba vita nélkül belekerült, az tökéletlen, vagy egyenesen helytelen. A kongresszusnak fő érdeme abban van, hogy kiáltó szava talán serkentésül szolgál az oly államoknak is, melyek a haladás útjára mindeddig még rá nem léptek.

Házi cselédek a falun.*)

Irta: Farkas Geiza.

Hirlapokban és szemlékben sokszor esik szó a cselédkérdésről. Ez alatt leginkább, vagy kizárólag a városi értelmiség tagjai és a náluk szolgálatba álló házi cselédek közti viszonyokat, a munkaadók nehézségeit cselédek szerzésénél és megtartásánál, ezzel szemben pedig a városi cselédhad kisebb-nagyobb szenvedéseit és erkölcsi veszélyeit szokták érteni. Szinte figyelmen kívül hagyják a házi cselédeknek faluhelyeken szolgáló tömegeit, illetőleg feltételezik, hogy azoknak életviszonyai a városi cselédkével lényegükben azonosak. Pedig a valóságban a falusi házi cselédek szolgálati, kereseti és egyéb viszonyai majdnem annyira eltérnek városi szaktársaikétól, mint a mezőgazdáké a városi iparosokétól. Ennek megfelelően természetesen a helyzetük javítására irányuló törekvéseknek is más szempontokból kell kiindulniok és más eszközöket alkalmazniok, mint a városban hasonló célzattal életbe léptetetteknek. Ennek megvilágítása végett kísérem meg a következőkben a faluhelyen szolgáló házi cselédek életviszonyait röviden megvilágítani.

A falusi házi cselédség alsóbb rétege annyira összeolvad a mezőgazdasági cselédséggel, hogy attól élesen el sem választható. Sőt még a viszonylag magasabban álló falusi házi cselédek munkájában is nagy teret foglalnak el bizonyos mezőgazdasági jellegű teljesítmények. Nem is lehet ez másképp ott, ahol majd minden háztartás kisebb-nagyobb mezőgazdasági üzemmel függ össze. Csupán egészen gazdag falusi házaknál található a házi cselédségnek az a fajtája, mely életviszonyaiban nagyobb mértékben megfelel a hasonló alkalmazású városi szakcsoportnak, ennek úgyszólván csak kiszakadt, olykor egyenesen kiköltözött részét képezi. Ezen csoport létszáma akár a városban szolgáló cselédek, akár a félig mezőgazdasági alkalmazottak számához képest meglehetősen csekély.

A falusi házi cselédek életviszonyai leginkább szolgálatadók társadalmi állása szerint alakulnak, sokkal nagyobb mértékben, mint a városi cselédeké. A városokban alig tesz különbséget, hogy a szakácsné egy lakatosmesternénél, vagy egy államtitkárénál szolgál-e, egy inas valamely nőtlen hivatalnok, vagy egy mágnás ajtaját nyitogatja e — a javadalmazás, munkaviszony és bánásmód mindenütt körülbelül ugyanaz; a városi élet által megadott kereten belül mindenféle házakban lehet »jó«, vagy »rossz hely«. Ellenben a falusi házi cselédségben három élesen megkülönböztethető elemet képeznek: 1. a kisembereknél; 2. a középosztálynál és értelmiségnél; végre 3. a nagybirtokosoknál szolgáló egyének.

1. A falusi kisemberek, parasztgazdák, mesteremberek, olykor zsellérek és munkások által is tartott cselédek inkább családi kisegítőknél lenné-

*) Mutatvány a szerzőnek kidolgozás alatt álló munkájából.

nek nevezhetők, mert felfogadásuk oka nem a szolgálatadó családoknak bizonyos házi munkáktól való visszahúzódása, hanem csakis bizonyos munkák elvégzésére alkalmas családtagok hiánya. A falusi kisember akkor fogad házi cselédet, ha asszonya nem él, vagy nagybeteg, vagy gazdasági kereső munkákkal túl van terhelve és nincs a családban öregasszony, vagy nagyobb gyermek, aki helyette a legszükségesebb házi munkákat ellátná. A falusi kisember, kivált a földműves, nem vesz házába fizetett munkaerőt, ameddig családja valahogy el tudja látni házát, vagy a rokonság, szomszédság alkalmi segítsége — mely nagyobb ünnepek, keresztelők, esküvők és viszont betegségek, halálesetek idején nem szokott elmaradni — lehetőségessé teszi a további boldogulást. Csak ha már így sehogysem megy a dolog, akkor keres a falusi kisember is cselédet — természetesen a legolcsóbb, legcsekélyebb igényű, legtürelmesebb, legengedelmesebb fajtát. Ezt meg is találja saját osztálysorsosai, a falusi proletárok körében; ezek közül fogad fel egy leány-, ritkábban fiú-gyermekeket, olykor egy öregasszonyt. Felnőtt férficselédet a falusi kisember háztartása nem ismer; a kisparasztnak, mesterembernek olykor szüksége lehet béresre, segédre, de sohasem komornyikra, parádés kocsisra. Még fiatal, vagy javakorban álló női cselédet is ritkán láthatunk egy falusi kis tűzhely mellett; ha egy ilyen nem a jószág mellé, hanem az asszony elhalálása által elárvult házba fogadnak, ez már a családba való végleges felvétel, a házasság előkészítése szokott lenni. A falusi kisházak cselédségének leggyakrabban látható képviselője a 8—14 éves kisleány, aki ellátásért és a semmihez közel álló fizetésért törhetetlen szorgalommal és türelemmel végez minden munkát, amire csak egy ilyen kis fejletlen szervezet képes; hajnaltól estig tisztogatja szolgálatadója házát, udvarát, hordja a vizet, segít a főzésnél, mosásnál, csitítja, cipeli, gondozza a kis gyermekeket, hordja ki a szántóföldre az ebédet, tűri a házi-asszony zsémbességének, a gazda részegségének minden kitörését és emellett még jókedvű, nyájas, gazdáival együtt örül a rokonnak, vendégnek. Még olykor játszani, sőt iskolába járni is ráér.

Az ilyen kis cselédleány nem is igen érzi, hogy rosszabb dolga lenne, mint szülei házában volt; hiszen ellátása ott sem volt fényesebb és bőségesebb, munkaképességét ott is éppenúgy kihasználták. Sőt olykor még a szolgálatban van jobb dolga, mert onnan elmehet, ha nagyon is rosszul bánnak vele, míg szüleinek, még ha azok különösen durvalelkűek is, teljesen ki van szolgáltatva. Az egyik falusi kisember leánykája a másiknak házában mint fizetett cseléd is csak otthoni életét folytatja; *gazdáival* és nem *gazdái helyett* dolgozik; osztózik szegénységükben, bajlódásukban, de családi körükben, apró élvezeteiben is. Annak érzi magát, aminek a magasabb osztályok tagjainál szolgáló cselédek magukat a legjobb bánásmód és legkényelmesebb élet mellett sem érezhetik: a ház, a család gyermekének. Ezért végez elégedetlenség és keserűség nélkül oly sok munkát, oly kevés jutalomért.

Általánosságban elmondhatjuk, hogy a falusi kisembereknél házi szolgálatba állók ezzel nem válnak el a mezőgazdasági bérmunkás-osztálytól, nevezetesen annak a falvakban állandó alkalmazást vállaló részétől.

2. A falusi házi cselédség második csoportja az, mely a középosztály és értelmiség tagjainál, a középirtokosoknál, nagyobb bérlőknél, kereskedőknél, hivatalnokoknál, gazdatisztekknél, orvosoknál, papoknál, tanítóknál szolgál. A cselédek ezen csoportja is a mezőgazdasági bérmunkásságban birja gyökerét, leginkább ennek gyermekeiből egészíti ki sorait. Am a vagyonosabb falusi házak már polgáris háztartása annyira átalakítólag hat a cselédként beléje kerülő paraszt-proletárra, hogy az igen gyakran képtelenné válik a mezőgazdasági foglalkozáshoz való visszatérésre, egész életén át házi cseléd marad, vagy pedig — esetleg házassága alkalmával — az iparos, kereskedő kispolgárságba keres átmenetet. Folytonos a falusi

cselédek özönlése a városokba, ahol sokszor tisztességesen megkeresik kenyerüket, néha szerencsések és a jobb modú polgárságba vergődnek fel, de igen sokszor elpusztulnak, elzültenek, a bűn útjára kerülnek. A falura, a mezőgazdaságra nézve az esetek legnagyobb részében mindenképpen elvesznek.

A falusi középosztály házi cselédségében is a női elem alkotja a többséget. Férfi-cseléd az ilyen kisebb falusi úri háztartásban legfeljebb egy szokott lenni: egy kocsis, udvaros (hetes), kertész, aki a szükséghez képest többféle minőségben működik és a házon belül el szokta látni a vízfordás-, favágás-féle nagyobb testi erőt igénylő munkákat. Munkaköre azért sokszor mégis inkább mezőgazdasági jellegű, díjazása is a gazdasági cselédek helyben szokásos javadalmazásához igazodik és nem egy helyen túlnyomólag terményekből, földhaszonélvezetből áll. Olykor az ilyen férfi-cseléd saját családi házában lakik és csak munkára jár be a gazda házához. Ez az eset különben csak a felnőtt férfi-cselédekénél gyakori; az udvarosnak néha felfogadni szokott sihederfiúk ellátáson és lakáson kívül csak készpénzfizetést szoktak kapni.

A többséget alkotó nőcselédek már rendszerint kinőttek abból a későbbi gyermekorból is, melyben a kisparasztok fogadják házi szolgálóikat. Többnyire felnőtt, vagy majdnem felnőtt fiatal hajadon nők, akik — hacsak nem teljesen paraszt középgazdáknál álltak be — már szolgálatuk első néhány hete után megszűnnek környezetükben családot látó, félénk, de mindenki iránt szívélyes és szolgálatkész parasztleányok lenni. A falusi középosztály cselédsége már valóságos bérszolgákból — ha úgy tetszik, fizetett ellenségekből — nem a családba fogadott kiségitőkből áll. Dolguk az ily cselédeknek rendszerint kevesebb, ellátásuk jobb, mint szüleik szegényes otthonában volt; ezt érzik, de látják azt is, hogy őket itt olyan munkára alkalmazzák, melyet szolgálatadóik nem tartanak magukhoz méltónak; különben is a nap minden órájában és percében észre kell venniük, hogy a környezetükhöz elháríthatatlanul hozzátartozó szolgálatadók magukat egy tőlük különböző, magasabb emberfajnak tekintik. Így elkerülhetetlenül feltámad bennük a vágy, megalázott parasztcseléd helyzetükből kiemelkedni, közelebb jutni úrnőikhez, vagy legalább az ismeretkörükbe eső kitanultabb, »finomabb« cselédekhez. Ezért elég hamar elsajátítják a szolgálatuk betöltéséhez szükséges ismereteket; az úri házakba került csitri parasztfruskákból egy-két év alatt műértő szakácsnő, szobaleány lesz. De még hamarabb tanulják el gazdáik és öregebb cseléd társaik magasabb életigényeit; ezeknek kielégítéséhez dacosan ragaszkodnak, mert ez képezi egyedüli kárpótlásukat azért, hogy mindennap meg kell magukat alázni egy nem mindennap kifogástalan viselkedésű gazdacsalád minden tagja előtt. Különösen akkor érzi meg ezt a cseléd, ha gazdái részéről igazságosan, vagy igazságtalanul korholásban, fenyegetésben részesül. Tudjuk, hogy e részben nálunk a házi cselédek még a mezőgazdasági cselédekénél is hátrányosabb helyzetben vannak, amennyiben az utóbbiak az 1907. évi XLV. t.-c. szerint csak megdorgálhatók, míg az előbbieket az 1876. évi XIII. t.-c. alapján meg is ütlegethetők. Ezen tények említésére ugyan a falusi szolgálatadók túlnyomó többsége azt mondja, hogy erélyesebb eljárás nélkül nem lehet a cselédül kapható silány, durva, műveletlen, dologkerülő, rendetlen, tolvaj emberfajta a házimunkák jó elvégzésére fegyelmezni, sőt maguk a hibázó cselédek is jobban szeretik a »jóakaró« megfenyítést, mint a rideg, szívtelen elbocsátást. Ebben még némi igazság is lehet.

A falusi polgárházba került cseléd szolgálatba állása előtt rendszerint csak egyféle életsorsot ismer: a sajátját és parasztmunkás családjáét. Szolgálati helyén egy másodikat, szeme előtt egyelőre vakítóan fényeset is megismer — és most már összehasonlításokat tesz mindenféle életsorsok között. Így csakhamar reájön, hogy nemcsak uraságának van jobb dolga,

mint neki, hanem más cselédleányoknak is, akik történetesen gazdagabb házakban, vagy a városban szolgálnak. Mert a falusi középosztály és értelmiség anyagi eszközei rendszerint nagyon korlátoltak; nem tudnak ugyan cselédek nélkül meglenni, de csak jajgatva fizetik ki azt a bért, melyet városban a legcsekélyebbnek tekintenek. Dolog pedig a falusi kisebb uraknak kisebb-nagyobb mezőgazdasággal is összekötött háztartásában jóval több, a pihenő, kimenő ellenben sokkal kevesebb szokott lenni, mint a nagyurak egész kis cselédhadat tartó udvaraiban, vagy még a szűkebb városi háztartásokban is, melyekben annyival kevesebb a rendben tartandó helyiség, annyival többet kell csak a boltból hozni, vagy éppen megrendelni ahelyett, hogy otthon készítenék — nem is szólva a vízvezeték, központi fűtés, világítás kényelmeiről. Ezen összehasonlítás folytán a cseléd most már nemcsak irigylit, hanem lenézi is gazdáit, semmi közösséget nem érez velük, egyre forralja a terveket, miként cserélhetné fel szolgálatát valami jobbal, egyelőre pedig annyi előnyt, pihenőt, kimenőt erőszakol ki magának, annyi munkát hárít el magáról, annyit lopkod össze urasága jószágából, amennyi csak súlyos következmények nélkül lehetséges. Ettől az egyszer már erre hajlamos cselédet még a legjobb bánásmód sem szokta visszatartani. És a falusi értelmiség asszonyai sokszor örülnek, ha csak *ilyen* cselédet is kapnak, mert a falun nem *cselédszükség*, hanem *cselédhiány* szokott lenni.

A parasztleányból a falusi középosztály asszonyainak vezetése alatt így nagyon hamar lesz »jó«, de még hamarabb »rossz« cseléd. Az ily leány most már egy más, az addigitól merőben különböző légkörben él, mely némely esetben tisztább gyermekkorra alkoholbűzös otthonánál, de többnyire sokkal fojtóbb, erkölcsi fejlődésére veszélyesebb. A megelégedettség érzése azok után, amiket elmondtam, alig térhet vissza a leány lelkébe, aki már a mezei munkától, a paraszti élettől is elszokott és így már abba sem tud visszamenekülni. Megelégedettség nélkül pedig nincs lelki egyensúly, nincs állandóság, nincs jószág sem.

Vannak szerencsés kivételek. Olykor egy falusi cseléd évtizedekig elégedetten elszolgál egy-egy nem gazdag, de emberséges falusi urnőnél, akihez valóságos emberi vonzalom köti. Szolgálatadóinak szeme előtt, gondoskodása alatt felnövő gyermekeit néha úgy megszereti, mintha a sajátjai lennének és e révén még a családi kör melegét is képes szolgálati helyén feltalálni. Olykor visszatér a mezőgazdasági foglalkozáshoz, mint valamely dolgos parasztleány neje, akit lábra állít a cseléd által szolgálata idejében megtakarított hozomány. Olykor más módon szerencsés a cseléd pályája: valamely gazdag házban állandó, valóban jó alkalmazásra tesz szert, vagy éppen polgárasszonygyá lesz, amikor saját háztartásában értékesíti azt, amit cselédkorában tanult. De sorsa legtöbbször az elégedetlenség és ennek minden hátrányos következménye.

Egyik legfájdalmasabb pontját képezik a cselédsorsnak azok a veszélyek, melyek a reájutott leányok női tisztaságát fenyegetik. A parasztproletárság leányai otthoni körükben is nagyon hamar tiszta képet nyernek az ember nemi életéről, tolakodó udvarlásoknak, durva, sikamlós tréfáknak az osztályukbeli fiuk és legények részéről szintén hamar ki vannak téve. Házasság előtti anyaság a falusi proletár-leányok között oly gyakori eset, hogy nagyon sok helyen még árnyat sem vet arra az állásra, melyet falujuk kisdéd társadalmában elfoglalni hivatva vannak. De egészen más helyzetbe kerül az olyan cselédleány, akit munkaadója, vagy ennek valamely hozzátartozója, barátja, egy »úr« ejt meg. A parasztleányt otthon anyja nem őrizhette úgy minden erkölcsstelen szótól, mint a gazdag úrleányokat szokás; így hát mikor szolgálatba áll, nem épen finnyás, de ehelyett félénk és engedelmes. Nem is mer tulságos soká ellenszegülni az úr, vagy az úrfi udvarlásának, mely kivált ott, ahol a tisztességről még

keleti fogalmak uralkodnak, nagyon tolakodó, sőt követelő és erőszakos szokott lenni. A leány pedig, aki élete döntő lépését így tette meg, ezzel nagyon mélyen esik mindenekelőtt saját szemében. Hiszen lehetetlen nem éreznie, hogy olyan embernek adta oda magát, aki őt feleségül semmi esetre sem fogja venni, aki azután is csak a testi kék perceiben fogja őt magához méltónak tekinteni. Észre kell ezt vennie csakhamar a régi környezetét képező parasztnéppel való érintkezés közben is, melyben már csak az állíthatja némiképpen vissza tekintélyét, ha megejtője bőkezűen jutalmazza »szolgálatát« és gondoskodik az esetleges törvénytelen utódról, ami a nagyétvágyú, de csekély vagyoni erejű falusi középosztályban elég ritka eset. A cseléd, aki falusi körében az utolsók közé süllyedt, most már végképpen lemond arról, hogy ebben a körben újra bármily szerény érvényesüléshez jusson. Hacsak teheti, városba huzódik és női becsületét, anyaságát azontul csak pusztá eszköznek tekinti, pillanatnyi előnyök elérésére, vagy valamely szeme előtt ködös ábrándként lebegő »szerencse« vadászására. Megállapított tény, hogy a leginkább faluról származó házicseléd-osztály szolgáltatja legnagyobb hányadát a városi prostituált nőknek.

3. A falusi házicselédek harmadik csoportját a nagybirtokosoknál szolgáló sajátképeni urasági cselédek képezik. Élesen ez a csoport sem válik el a gazdasági cselédségtől és a falusi polgári háztartások cselédségétől. Tápláló talaja és tartaléka ennek a csoportnak is a mezőgazdasági proletárság, a mezei munkás- és kiszgazdaosztály. A nagybirtokosok háztartása körül alkalmazott egyéneknek egy része munkakörére, továbbá díjazásának módjára, életviszonyaira nézve alig különbözik az állandó mezőgazdasági alkalmazottaktól; az urasági kocsis, kertész, sőt az udvaros és inas is sokhelyt épen úgy saját háztartással bír, leginkább terménybeli, földbeli »konvención« élő béres, mint aki a tanyán gondozza az ökröket, igáslovakat. Egy más része az urasági cselédségnek éppen olyan csekély díjazású, bizonytalan helyzetű, szükségképpen örökké elégedetlen pária, mint a polgári háztartások legtöbb cselédje. Azonban mégis vannak lényeges különbségek, melyek az urasági cselédeket, nevezetesen ezeknek legjobb helyzetű rétegét messze az egyéb házakban szolgáló szaktársaik fölé helyezik, ami, miként látni fogjuk, közvetlenül alkalmazóik nagyobb vagyoni erejének kifolyása.

Az urasági cselédek már munkateljesítő képességükre nézve is átlag nagyon sokkal értékesebb emberanyagot képviselnek a kisebb házak cselédségénél. A férfinem és felnőtt korosztály nagyobb arányban van köztük képviselve, sokkal több köztük a szakmájában tökéletesen kiképzett egyén. Mert a gazdagabb szolgálatadóknak módjukban áll a nagyobb munkaképességet és jártasságot nagyobb díjazás ígéretével magukhoz vonni; a nagybirtokos házak a kényesebb szolgálatokra csak olyan cselédeket szoktak felfogadni, akik legalább polgári, értelmiségi házakban, esetleg városi szolgálati helyeken már bizonyos előképzettséget, jártasságot szereztek. Ha a parasztházakból olykor serdületlen, tanulatlan egyéneket hoznak is udvarukba, konyhájukba, szobáikba, ott őket rendszerint idősebb cselédek vezetése alá helyezik, akiktől munkájuk fogásain kívül a ház szokásait, az uraság különleges igényeit is a leghamarább elsajátíthatják.

Ez természetesen csak azért lehetséges, mert a gazdagabb házak több cselédet foglalkoztatnak; mondhatjuk, hogy falun a cselédség száma a szolgálatadó társadalmi állásához képest mértani arányban nő, amíg városban legfeljebb számtani arányban való növekedés észlelhető. A nagyvárosban 3—4.000 K jövedelemnél kezdődik egy cseléd tartása, 10—15.000 K jövedelemnél bukkan fel a második, 30—40.000 K-nál a harmadik cseléd; háromnál többet, de nem sokkal többet már csak nagyon gazdag emberek tartanak. Falun ellenben úgy alakul a helyzet, hogy amíg a kisparaszt és

iparos legfeljebb egy kis leánykát alkalmaz, az értelmiségi házakban nem szokott több, mint két házi cseléd lenni, addig a legszerényebb igényű nagybirtokosok falusi háztartásában is rendszerint legalább négy állandóan alkalmazott munkaerőt találunk. Mert ott a szakácsnőn, szobaleányon és kocsison kívül okvetlen kell még egy inas, udvaros-kertész vagy szolgálóleány. A még nagyobb, sok vendéget látó »nyilt« házakban ez a szám is megkétszereződik; sem a szobákat, sem a konyhát, sem az udvart, kertet, sem az istállót nem képes már egy-egy ember ellátni, mindenütt szükséges a munka fő részét teljes felelősséggel ellátó alkalmazott mellé legalább még egy kisebb díjazású kisegítő egyén. Szinte hihetetlen számra szaporodik azután a cselédség az egészen nagy uraknál, akik falusi időzésükkor a szabad természet és tágas lakás mellett nem akarják a város kényelmét, fényét, gondozott környezetét sem nélkülözni, akik bármily nagyszámú vendégeiket mindenkor a legteltjesebb kényelemmel, sőt pompával óhajtják ellátni. Az ilyen egész kis monarchiát képező főúri udvarokban az állandó alkalmazottak tucatai mellett az ideiglenes kisegítőknél és napszámosoknak egész kis hada talál alkalmazást; a cselédség egy részének kizárólagos hivatása, hogy a többi cselédeket kiszolgálja, számukra főzőn, mosson stb., más részének egyetlen föladata a többiek fölötti felügyelet és vezetés, a háztartásban használt és elfogyasztott cikkek nyilvántartása. Az állandó mosónők, örök, lovászok az ilyen főúri háztartáshoz éppen úgy hozzátartoznak, mint a kulcsárné, főszakács, komornyik és újabb időben, mint modern elem, a gépkocsivezető, soffőr. Ha mindezeknek az embereknek napjai legnagyobb részén át csak kevés, vagy csak olyan dolga akad, mely bátran el is maradhatna, mégis mindnyájan szükségesek a főúri háztartás összéletéhez, melyben nem szabad előfordulnia annak, hogy valamely az uraság, vagy a vendégek legmagasabb kényelméhez szükséges munka az elvégzésére hivatott erők másirányú elfoglaltsága miatt valaha csak a legkisebb megszorítást, vagy haladékos szenvedje, amit csak nagyszámú tartalékcselédség tehet lehetségessé.

Ilyenformán a nagybirtokosok házi cselédei sok esetben nemcsak, hogy nagyobb díjazást élveznek a kisebb házakban hasonló minőségben szolgáló egyénekénél, hanem ahhoz még jóval kevesebb munka árán is jutnak. Kivált nagyúri házakban vannak oly cselédek, akiknek szerepe majdnem teljes ingyenélés. Az ilyen emberek sokszor nem a túlmunka, hanem éppen a halálos unatkozás folytán lesznek elégedetlenekké, mert ha dolguk nincs is, szórakozást keresni sem mehetnek el, miután éppen azért fizetik, hogy bármely pillanatban készen álljanak ritkán igénybevett szolgálatuk teljesítésére.

A gazdag házakban szolgáló egyéneknek több alkalmuk nyílik tisztességes és tisztességtelen mellékkeresetekre is. A borralalók némely vendégszerető házban annyival többre mennek a fizetésnél, hogy az előbbiek reményében még az utóbbinak rendetlen kiszolgáltatását is eltűrik költsékes, de olykor mégis, vagy éppen azért pénzzavarba keveredő gazdák cselédei. Lopni is többet lehet egy olyan nagy háztartásban, melyben a háziasszony és háziúr még akarva sem járhatna be folyton minden zugot, nem tarthatna nyilván minden anyagkészletet a világító olajtól kezdve a lovak abrakjáig. Emellett a gazdagok falusi cselédeinek alkalmazása állandóbb, helyváltoztatása ritkább szokott lenni, a jövőre nézve is jobb kilátásaik nyílnak. Az úri házban csekély bérért szolgáló kisegítő-gyerek remélheti, hogy felnőtt korában ugyanabban a házban, vagy az ennek urától függő gazdaságban jól fizetett állást kap; a régen szolgáló öreg cseléd igazi nagyúri családoknál nemcsak saját aggkori ellátását tekintheti majdnem biztosnak, hanem még utódai elhelyezését is. Gazdag házak cselédei keresetükből néha jelentékeny megtakarításokat raknak félre. Végrendeleti hagyományokat is csak gazdag emberek cselédei remélhetnek uraik után.

Amelyikük pedig urának, úrnőjének *bizalmas* cselédjévé lehet, az előtt oly előnyök nyílnak meg, melyeknek határt jóformán csak saját becsületessége és gazdájának vagyoni képessége szab. Az pillanatnyi szeszélyek által olyan ajándékokhoz juthat, aminőket osztálysorsosai hosszú, keserves bajlódással sem érhetnek el, az megsarcolhatja mindazokat, akik urainak jóindulatára pályáznak a vendégektől és cselédársaktól kezdve az üzletfelekig, szállítóig, terményvásárlóig, vállalkozóig, bérlőig. Az bevásárlások, megrendelések, kiízetések, felfogadások alkalmával vígan panamázhatik gazdái bőrére, akiknek esetleg uzorás pénzkölcsönzőjévé is előléphet. Akkor szolgálati minőségének megtartása mellett még uralkodó vágyát is kielégítheti a többi cselédeken és a környékbeli parasztokon. Persze, ilyen bizalmas cseléd még nagyúri házakban is legfeljebb egy szokott lenni; nem is mindenütt elég együgyűek a nagyurak, hogy magukat cselédjeiknek teljesen kiszolgáltassák. Ezért az ilyen bizalmi állás megszerzése nehéz dolog, sok éven keresztül nemcsak ügyes, értelmes kötelességteljesítést, hanem sokszor erőszakos és furfangos észjárást, érdekszövetség-alakító tehetséget is kíván, tekintettel a folyvást jelentkező, de okvetlenül távortartandó vetélytársakra.

Ez az egy vonás már reávezet arra, hogy ha az urasági cseléd élete gazdasági tekintetben rendszerint kedvezőbb is a szegényebb házak cselédjénél, erkölcsi légköre azénál semmivel sem tisztább, nem jellemnevelőbb. Az urasági házba került cseléd kevesebbet szenved a túlmunka, vagy rossz ellátás miatt, önérzetét sem alázza meg annyira uraságának jelenléte, miután azt aránylag kevesebbet látja, annak a falusi értelmességbeli munkaadóknál rendszerint nagyobb műveltsége és tekintélye elfogadhatóvá is teszi a cseléd előtt a fennálló társadalmi különbséget. Ám az ilyen nagy házban az uraság helyét az újabb, fiatalabb cselédek előtt elfoglalják és a legteljesebben kitöltik a régibb cselédársak; ezek zsarnokoskodásukkal a lehető legalaposabban megtanítják az új szaktársat, hogy mit jelent szolgának lenni. Amely fiatal cseléd nem elég buzgó munkájában, nem vállalja át esetleg egy befolyásosabb társának nemborralalós teendőit is, vagy amelyik éppen olyasmire teszi a kezét, amit *nem neki szántak*, az hamarosan odébb mehet a »jó« helyről. De éppen olyan hamar kell odébb mennie annak, aki túlságosan lelkiismeretes, szorgalmas, vagy becsületes, akinél a társak attól félnek, hogy az uraság őt náluknál jobban megtalálja kedvelni, aki nem hajlandó bizonyos elhatározott lopások elkövetésében, vagy elpalástolásában részt venni. Az ilyen hamar kiüldözik a nagyúri házból — ha lehet bosszantásokkal, ütlegekkel, az érintkezésben mellőzéssel — vagy, ha másképp nem megy, hát úgy, hogy őt, a leglelkiismeretesebbet keverik valamely gyanuba. Ez nem is túlságosan nehéz; a sok cseléd fölött rendelkező, általuk százszor is megcsalt, meglopott nagybirtokos a lehető legkönnyebben elhiszi, ha valamely újabb alkalmazottjáról azt állítják régibb bizalmasai, hogy szintén lopást, vagy más súlyos botlást követett el. Ezután következik a megalázó kihallgatás, esetleg fenyegetés, a szolgálatból elkergetés és az eredetileg becsületes cseléd most már azzal az elhatározással keres új helyet, hogy *okosabb* lesz. A női becsületet az urasági szolgálatban is ugyanazok a veszélyek fenyegetik, amelyek a polgárban környékezték; még jó szerencséről beszélhet az a leány, akit nem valamely magasabb alkalmazású cselédársas ejtett meg, hanem egy úr, aki olykor még fizetni is kész. A tipikus cselédjellem a nagyúri szolgálatban éppen úgy kifejlődik, mint a polgárban, az az egész különbség, hogy az előbbiben valamivel gyakoribb a viszonylagos elégedettség, de gyakoribb a személyes előnyöknek be nem vallható eszközökkel való szerzése, a magasabban állók előtti meghunyászkodás és a gyengébbek iránti szívtelen dölly is.

Az urasági cselédség bizonyára éppoly kevésbé tekinthető egy elvete-

múlt gonosztevő-csapatnak, mint a polgári házak cselédsége. A cselédek is emberek, akikben a természetes önzés mellett nem szoktak teljesen hiányozni a jóakaró hajlamok sem. A nagybirtokosokat is nem ritkán éri az a szerencse, hogy házukba elég lelkiismeretes és ragaszkodó szolgaszemélyek jutnak, akik végtére úgy összeszoknak munkaadóikkal és ezeknek nagyuraságával, hogy már szinte büszkébbek reá, mint maga az uraság.

Az elmondottak után nyilvánvaló, hogy a falusi cselédkérdés, bár sok hasonlatos vonást tüntet fel a városival, azzal a maga teljességében nem azonos. Ezért a cselédkérdésnek a városokban való megoldására alkalmazott és helyenként jól bevált némely eszközök (hatósági közvetítés, cselédotthon, jogi tanácsadó) a faluhelyen szétszórta lakó, részben mezőgazdasággal foglalkozó, gazdáikkal mégis csak szorosabb életközösségben élő cselédeknel még életbe sem léptethetők. A falusi házi cselédek életviszonyai is különleges természetüknek megfelelő, különleges javító eszközöket igényelnek, melyeket azonban eddig még nem találtak meg, tulajdonképpen nem is kerestek. Az általános műveltségi színvonal emelkedése és a közigazgatás megjavítása ezen a ponton is feltétele minden gyökeresebb javulásnak.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

Az ítélkezés rosszabbodása a német balesetbiztosításban.¹⁾

A baleseti kártalanítások megítélésénél, különösen pedig az ipari balesetbiztosítási törvény 88. §-ának alkalmazásánál az ítélkező fórumok az utóbbi években mindinkább szigorúbb, a balesetet szenvedettre kedvezőlenebb álláspontot foglalnak el.

Míg régebben a kártalanítási joggyakorlat a járadék megállapításánál első sorban a testrészesvesztés nagyságát és az ezzel kapcsolatos munkaképességcsökkenést vette tekintetbe és ezen álláspontból kifolyólag például a mutatóujj elvesztését magasabb összegben kártalanította, mint a kisujjat és amannak hiányát állandó munkaképességcsökkenésnek tekintette, addig ez idő szerint az előbb jelzett felfogás teljesen háttérbe szorult.

A 88. § nagyon ruganyos meghatározásából (az új Reichsversicherungsordnung azonos szövegű 608. §-a); mely szerint »ha azon viszonyokban, melyek a kártalanítás megállapításánál mérvadók voltak, lényeges változás áll be, akkor más megállapodás történhetik«, kiindulva, most mindazon eseteknél, ahol nincs elegendő ok arra, hogy a járadékot leszállítsák, vagy megszüntessék és valóságos javulás nem mutatható ki, a »megszokás« szolgál a járadék leszállításának indokául. Ezen indokolás alapja az, hogy a sérült megtanulta, hogy az elvesztett testrész működését más testrész működésével pótolja pl. a hiányzó mutatóujját a középsőujjra, vagy hogy általában a kezét jobban használhatja, vagyis »alkalmazkodott« a sérülés folytán előállott állapothoz, ezt »megszokta«. Ez a »megszokás« egy és ugyanazon esetenél többször szolgál indokul előbb a járadék leszállítására és néhány év múlva a járadék teljes megszüntetésére is!

Lehet ugyan, hogy csekélyebb sérüléseknél, pl. egy kevésbé fontos ujj körömizületének elvesztésével, avagy az ujjnak részbeni megmerevedésénél kiegyenlítés történhetik, de hogy egy egész, vagy több ujj részbeni hiánya alkalmazkodás által miként egyenlítődhetik ki teljesen anélkül, hogy

¹⁾ A »Neue Zeit« f. évi 51-es számából.

a munkaképesség állandóan szenvedjen, ez a szakértő orvosok és az ítélkező bírák titka.

Még 1893-ban egy május 6-án kelt ítéletben²⁾ a birodalmi biztosítási hivatal nem ad helyt a jobb középujj elvesztésének esetén a járadék megszüntetése iránti kérelemnek, így kimondja: »a javulás abban állana, hogy a sérült hely teljesen gyógyult és mozgékonyága majdnem elegendő. Az előbbi járadék megállapításánál alapul szolgáló bizonyítványból kitűnik azonban, hogy ezen állapot már akkor megvolt. Ez tehát nem oly eset, amelynél a 88. § alkalmazható volna. A felebbezésnek tehát hely nem adatott, mert a középső ujj körömizületének hiánya panaszos részére, ki gyalulással foglalkozik, a munkaképességet állandóan kedvezőtlenül befolyásolja, amily körülményt a megszokás meg nem szünteti.«

Kilenc évvel később a birodalmi biztosítási hivatal ugyanazon sérülte nézve a Berufsgenossenschaft újabb felebbezése folytán a következőképen ítélte:

»A mióta a választott bíróság a részleges járadékot megítélte, a birodalmi biztosítási hivatal ismételten hangsúlyozta azt az elvi álláspontot, hogy lényegtelen sérülések nem szolgáltatnak járadék megítélésére alapul. A birodalmi biztosítási hivatal régebbi ítéleteire való hivatkozás nem alkalmas tehát arra, hogy a járadék további odaítélését indokolja. Másrésztől kétséget sem szenved, hogy panaszos e régebbi ítéletek meghozatala óta ujjja lényegtelen megcsönkítéséhez hozzászokott, a 88. §. alkalmazása tehát indokolt és a járadék beszüntetendő« (1902. január 9-én kelt ítélet).

A legfontosabb ujj a jobb kéz mutatóujjának elvesztése a jelenlegi joggyakorlat szerint már nem biztosít állandó járadékot. A birodalmi biztosítási hivatal 1910. április 9-én³⁾ hozott határozatában pl. a következőket mondja:

Bebizonyítottak volt tekintendő, hogy a baleset következményeül csak a jobb mutatóujj elvesztése forog fenn, ezt a hiányt azonban panaszos az eltelt hosszú idő óta teljesen megszokta.

A sérült foglalkozásának mérlegelése a járadék megállapításánál mindinkább jobban háttérbe szorul. Akár kvalifikált munkás, akár segédmunkás, egyenlően értékel és mérlegel az ítélet. Sérültnek a legerősebb eszközöket kell alkalmazni és nem szabad költséget kimélni, hogy sikerüljön neki különös viszonyainak tekintetbe vétele.

Az ujjvesztések értékelésével kapcsolatosan valóságos csontdíj-szabás fejlődik ki. A jobb kéz elvesztése »megszokás« után már csak 50—60%-kal, a bal kéz mindig csak 50%-kal kártalanítatik. A karok elvesztése utáni kártalanítások sem sokkal magasabbak, sohasem nagyobbak, mint a teljes járadék 66²/₃%-a. Ugyanilyen mérlegelések alapján bíraltatnak el a láb- és szemsérülések.

Hogy ezen majdnem hihetetlen ítéleteket megindokolják, az ítéletek eszméjén sorra vonul fel azoknak a munkásoknak száma, akiknek kezük és karuk egészen, vagy részben hiányzik és azért mégis »teljes munkát teljes bér mellett« végeznek.

Vajjon mit bizonyítsanak ezek a példák? Hogy minden baleset folytán megsérült munkás a járadék körüli harcban szimulál és dolgozni nincs kedve? Hiszen mindig voltak esetek, hogy egyes munkások nagyon kedvezőtlen viszonyok között is sokat tudtak dolgozni; ezért ebből a munkásság összességére következtetéseket levonni nem lehet. Tekintetbe veendő ezenkívül, hogy a balesetet szenvedettek a baleset következményeit egyharmad részig maguk viselik, mert a baleset kártalanításának megállapításánál csak

²⁾ Die Gewöhnung an Unfallfolgen aus Besserung im Sinne der Unfallversicherungsgesetze. 4. Auflage Hannover 1910. Verlag und Druck der Göhmann'schen Buchdruckerei. 83—84. oldal. (Fr. Diers.)

³⁾ I. M. 75 old.

a munkabér kétharmadát (1.500 márkánál magasabb bérénel még kevesebbet) veszik alapul. A sérült munkásnak nem érdeke, hogy a járadék kedvéért munkaerejét teljes mértékben ki ne használja.

A fentebb említett álláspontokat érvényesítő ítélkezés állandó gyakorlattá lett. A választott bíróságok a hivatal egységes állásfoglalását konstatalván, a hiábavaló küzdelmet feladták.

Hogy milyen összegeket takarítanak minden évben a biztosítási terhek viselői, a vázolt joggyakorlat folytán, megállapítani nem lehet, minthogy statisztikai adatok erre nézve nincsenek, de bizonyára tetemes összegre rugnak. És éppen ez a teherkevesebbet a munkásság elégedetlenségének egyik legfőbb oka a szociális törvényhozással szemben. Nem állítható, hogy a teherviselő vállalkozók közvetlenül befolyást gyakorolnak a biztosítási hivatal jelzett irányú gyakorlatának kifejlődésére, de annyi tény, hogy a hivatal tagjainak mindennapi érintkezésükben, társadalmi életükben annyi érintkező pontja van a munkásellenes törekvésekkel, hogy e befolyások visszahatása el nem maradhatott.

Az új Reichsversicherungsordnung számos idevágó vitás ügyet a birodalmi biztosító hivatal jogköréből elvon és azokat a felső biztosító hivatalok jogkörébe utalja, melyek azután e vitás ügyekben mint végső fórumok döntenek. Vajjon fognak-e és mennyiben a területiális megosztással együtt területiálisan különböző elvű elbírálások járni, a jövő titka. A helyzet javulására azonban kevés kilátás van.

Az iparfelügyelőknek az 1907. évi XIX. t.-c. 85. §-a alapján elrendelt baleseti helyszíni vizsgálatoknál való részvétele tárgyában a kereskedelemügyi miniszter 28.617/VI. D. szám alatt rendeletet bocsátott ki. A rendelet hangsúlyozza, hogy az iparfelügyelőknek a balesetvizsgálaton való részvétele elsőrendű munkásvédelmi érdek. Az iparfelügyelők ugyanis a legközvetlenebbül a balesetvizsgálatok alkalmával szerezhettek tapasztalatokat hivatásuk egyik legfontosabb részének gyakorlásához, a balesetek lehető elhárításához. Minthogy azonban az iparfelügyelők nagymérvű elfoglaltságuk miatt minden egyes balesetvizsgálaton részt nem vehetnek, a miniszter az alábbi irányelvek szem előtt tartását rendeli el: »A hivatalból megtartandó balesetvizsgálatoknál az iparfelügyelők megjelenése rendszerint szükséges. Nélkülözhető azonban ezeknél is oly esetekben, midőn a balesetbejelentő lapból az tűnik ki, hogy a balesetet nem az üzemberendezés meg nem felelő volta, vagy nem a balesetelhárító készülékek fogyatékosága okozta. Az ily balesetvizsgálatokon, valamint a nem hivatalból megtartandó balesetvizsgálatokon az iparfelügyelők csak akkor tartoznak megjelenni, ha megjelenésüket a munkásbiztosító pénztárak kifejezetten kéri. Hogy az egyes balesetvizsgálatokon való részvétel szükségessége megállapítható legyen, egyidejűleg intézkedtem, hogy a balesetbejelentő-lapok másolatai a kerületi pénztárak által idejekorán az iparfelügyelők rendelkezésére bocsáttassanak.« Ha az iparfelügyelő a balesetvizsgálaton való megjelenést szükségesnek nem tartja, erről a pénztárt, haladéktalanul értesíti, hogy ha a saját szempontjából a megjelenést kívánatosnak tartja, kellő időben intézkedhessék. Az ily vizsgálat során felmerülő költségek az Országos Pénztárt terhelik, míg a hivatalból megtartandó vizsgálatok költségei, minthogy a megjelenést *közérdek teszi kívánatossá*, az államkincstár, illetve a kereskedelmi tárca terhére számolandók el.

Az Országos Munkásbetegsegélyező- és Balesetbiztosító Pénztár a napokban tette közzé az 1912. év augusztus haváról készített taglétszám és betegségi forgalmi kimutatását. A kimutatás szerint biztosított a kerületi munkásbiztosító pénztáraknál augusztus hó folyamán 943.924 férfi, 156.335 nő, a vállalati betegsegélyező pénztáraknál 162.549 férfi 14.511 nő, a magánegyesületi betegsegélyező pénztáraknál pedig 7.137 férfi és 346 nő. Az összes tagok száma: 1.284.802 volt. A 981.930 baleset esetére biztosított tag közül 856.646 volt férfi, 125.284 nő. Keresetképtelen betegek és gyermekágyi-segélyben részesült nők átlagos száma 21.425 volt, a betegség esetére biztosított tagok százalékában 17. A táppénzes és gyermekágyi napok száma 664.191

volt. Kórházban ápoltak augusztus hónapban 3.901 tagot, fürdőben, üdülőhelyen elhelyeztek 1.723 tagot. A gyógykezelt keresetképes beteg tagok száma 106.239, míg a gyógykezelt beteg családtagok száma 74.674 volt. A betegség esetére biztosított tagok száma 37.466-tal, a baleset esetére biztosított tagok száma 3.340-nel emelkedett.

Kerületi munkásbiztosító pénztárak feloszlataása. Az Országos Pénztár legutolsó igazgatósági ülésén két kerületi pénztár feloszlataása tárgyában határozott. Mindkét pénztár feloszlataása »megvizsgálás alapján szerzett közvetlen tapasztalat alapján« vált szükségessé. Az egyik pénztár a borossebesi, a másik a tordai. A borossebesi pénztár ügyében oly határozatot hozott az Országos Pénztár, hogy a kerületi pénztár fölöszlataására vonatkozó közgyűlési határozatnak jóváhagyását és az aradi pénztárhoz való csatolását szükségesnek tartja. A tordai pénztár ügyében pedig oly határozat hozatott, hogy a pénztár további *tarthatatlan* helyzete miatt ismételten kéressék fel az Állami Hivatal a tordai pénztár feloszlataására, illetve a kolozsvári pénztárba való beolvasztásába. Addig is azonban, míg a beolvasztás megtörténik, a tordai pénztár részére 13.000 korona kölcsönt folyósított az Országos Pénztár.

A központi fürdőbeutalási ügyekkel foglalkozó alkalmazottak személyi kiadásainak, valamint a dologi kiadásoknak a helyi szervek által való megtérítése tárgyában hozott határozatot az Országos Pénztár. Elhatározta, hogy a helyi szervek tagjainak fürdőbe és gyógyintézetekbe való beutalásával foglalkozó Országos Pénztári alkalmazottak személyi járandóságai, valamint a fürdőügyek elintézésével kapcsolatban felmerült dologi kiadások a beutalt tagok ápolási napjainak arányában az egyes helyi szervek által megtérítessenek. Egyben kimondta, hogy az 1911. év második felében az ily címen felmerült és 6688 korona 28 fillért kitevő költség naponkénti 53 fillérral, az 1912. év első felében felmerült 9567 korona 58 fillérről naponkénti 47 fillérral térítessék meg az ápolási napok száma szerint mindazon helyi szervek által, amelyeknek tagjait központilag utalták fürdőbe és gyógyintézetekbe.

A szociális biztosítási javaslat tárgyalása Ausztriában. A szociális biztosítási törvényjavaslat tárgyalására kiküldött albizottság már befejezte a javaslatnak az általános határozmányokra, a betegsegélyezésre és a balesetbiztosításra vonatkozó részeinek a tárgyalását. Fontosabb változás a betegsegélyezési részben az, hogy vállalati pénztárak már 200 munkáslétszámnál alakíthatók, továbbá, hogy a kötelező szolgáltatásokon felüli segélyezések csak úgy határozhatók el, ha mindkét érdekeltség többsége hozzájárul. Mindkét változtatás visszaesés az eredeti javaslattal szemben.

A balesetbiztosításra vonatkozó részben némi javítást eszközölt a bizottság, amennyiben kimondta, hogy kártalanítandó az a baleset is, amely a munkába menet, vagy munkából jövet, avagy a munkaadó által elrendelt házi munkálatok alkalmával éri a biztosítottat. Az eredetivel szemben rosszabbodott a javaslat azzal, hogy a betegsegélyező pénztárak nem mint eddig négy, hanem 13 hélig kötelesek saját számlájukra a bizottság határozata szerint a baleseti sérülteket ellátni. A szociáldemokrata bizottsági tagok indítványát, hogy a tanoncok járadéka az illető életkorával emelkedjék, a bizottság nem fogadta el.

Balesetelhárítás a mezőgazdasági üzemekben. A mezőgazdasági Berufsgenossenschaftok - október hó elején tartott - müncheni konferenciáján dr. Kaufmann a birodalmi biztosítási hivatal elnöke a balesetelhárítás nagy fontosságát ismertette. Sajnálatosnak jelezte, hogy a mezőgazdasági üzemeknél még mindig nem ismerték fel a balesetelhárítás nagy jelentőségét. Rámutatott az ipari üzemekben szerzett tapasztalatokra, melyek szerint a balesetek bizonyos nemei teljesen megszűntek a védelmi intézkedések következtében, vagy legalább is nagy mértékben csökkentek. A balesetek következményei is általában enyhébbek. A mezőgazdaságnál a védelmi intézkedések még könnyebben vihetők keresztül, mint az iparban, mert az itt alkalmazandó készülékek rendszerint sokkal egyszerűbbek s alig okoznak némi költséget.

A németországi balesetbiztosítási szakszövetkezetek huszonötödik nagygyűlése. Folyó év őszén tartotta a németországi Berufsgenossenschaftok szövetsége 26-ik nagygyűlését Hamburgban. A gyűlést igen figyelemreméltó beszédben üdvözölte dr. Kaufmann, a birodalmi birodalmi biztosítási hivatal elnöke.

A birodalmi biztosítási hivatal működését különböző oldalokról támadják. A munkások azt panaszolják, hogy ítéleteiben az uszítók iránti szolgálatkészség vezeti, míg a munkaadók részéről az a panasz, hogy a hivatal nem *igazságot* szolgáltat, hanem *jótekonyságot* gyakorol s a szegényellátás egyik fajtáját hárítja az ipar vállaira. Ezzel szemben hivatkozik a legelső tudósok egyikére s a munkásbiztosítás legalaposabb ismerőjére, Rosin tanárra, akinek az az álláspontja, hogy a balesetbiztosítási ügyekben nem szabad egyoldalúan jogi szempontok szerint ítélni, hanem a gazdasági szempontokat is figyelembe kell venni. Ez volt a hivatal álláspontja is mindig. A bírósági tanács ne legyen jótekonysági iroda, de büntető bíróság se legyen. A tapasztalat tanítja, hogy elhibázott dolog lenne csalót látni minden munkásban, kinek az adatai ellentmondók, vagy aki talán túlozva adja elő az eseményeket.

Az elnöki jelentés, mely ezután következett, a szövetség legfőbb feladatául a szövetkezetek autonómiájának a megtartását jelölte meg. A jelentés tudomásulvétele után a balesetelhárítási szabályokról tárgyalt a gyűlés. Ez idő szerint a Berufsgenossenschaftokon kívül a rendőrhatalóságoknak is joguk van a balesetelhárítást illetőleg rendeleteket kibocsájtani.

Schack kormánytanácsos az első segélynyújtásról referált s ajánlotta, hogy a szövetkezetek a Vörös Kereszttel lépjenek mindenütt érintkezésbe. Ezután még a szövetkezetek jogi állásáról s a választási eljárásról tanácskozott a gyűlés s elhatározta, hogy az aránylagos választás megszüntetése érdekében, mint amely a szövetkezetek viszonyaira nem alkalmas, akciót indít.

Az új német biztosítási törvény kiegészítése. Az új biztosítási törvény még nem lépett teljesen életbe Németországban, de azért már hírek vannak a módosításáról. Egyelőre a tüzoltó- és betegápolószemélyzet biztosítását kívánják megfelelően szabályozni.

Az agkori biztosítás korhatárának leszállítása képezte egy legutóbb Drezdában tartott bizottsági ülés tanácskozásának a tárgyát. A bizottság azokról a módokról tanácskozott, melyek szerint a 65 és 70 év közötti biztosítottak száma megállapítható. Ezen megállapítás szolgáltatja azután majd az adatokat annak kiszámítására, hogy az igényjogosultság korhatárának 70 évről 65 évre való leszállítása milyen terhekkel járna a biztosító intézetekre és az államra. Ezekre az adatokra tudvalevőleg azért van szükség, mert a szövetség tanács köteles 1915-ben újból a birodalmi gyűlés elé terjeszteni a korhatár megállapítására vonatkozó határozmányokat.

A szakszervezeti és szövetkezeti népbiztosításról, melyet a németországi »szabad« szakszervezetek és fogyasztási szövetkezetek közösen alapítanak, írtunk már. Az előkészületek e nagy jelentőségű biztosítási intézmény létesítésére serényen folynak. Természetes, hogy a magánbiztosító intézetek nem jó szemmel nézik ezt az alapítást s igyekeznek is akadályokat gördíteni az útjába. Erősen hirdetik, hogy az új intézmény a szociáldemokrata törekvéseket fogja szolgálni, amivel, úgy hiszik, a hatóságoknál gördíthetnek akadályokat a működése elé. Ezenközben azonban még újabb alakulásokra is történik előkészület. Nevezetesen a Hirsch-Duncker-féle és a keresztény szakszervezetek szintén felkapták a szociáldemokrata irányú szakszervezetek eszméjét s mindkét helyen foglalkoznak hasonló intézmény létesítésével. A magánbiztosító társaságok pedig az özszes társaságoknak a népbiztosítás céljaira való egyesülését hirdelik, hogy eredményesebben szállhassanak szembe a készülő valódi népbiztosítással.

A balesetbiztosítási törvény végrehajtása Svájcban. A svájci balesetbiztosítási intézet igazgató tanácsa október 2-án alakult meg. Az igazgatótanácsban a biztosítottaknak és a munkaadóknak 16—16, az államnak (szövetség) 8 képviselője foglal helyet. Az igazgató tanács elnöke — egyszerismind az intézet igazgatója Paul Usteri, egyik alelnöke H. Scherrer, a szociáldemokrata képviselő, másik alelnöke Colomb gyáros lett, aki egyszerismind a francia nyelvűek képviselője az elnökségben. Az alakuló ülést megnyitó beszédében a szövetség tanács képviselője rámutatott arra a tartózkodásra, melylyel a svájci nép az állam által létesített intézmények iránt viseltetik. Ha népünk — mondá — arra a meggyőződésre fog jutni, hogy az intézet mérsékelt díjakkal bír dolgozni s az igazgatás gépezetében nem fog sok erő haszontalanul elpocsékolatni, akkor barátjává válik a kötelező biztosításnak. Az igazgató tanácsnak hatalmában lesz az igazgatást egyszerűvé alakítani, haszontalan kiadásokat megakadályozni s a veszélyes-

ségeket a viszonyokhoz képest megállapítani. Tőle függ, hogy az intézetet megóvja a bürokráciától, hogy távol tartsa tőle azt a szellemet, mely csak a formát és a routint ismeri s praktikusságot s a folyton változó viszonyokhoz való alkalmazkodás szellemét honosítsa meg az igazgatásban. Valóban megszívlelendő szavak s nem csak éppen Svájcban.

Itt említjük meg, hogy a szövetség-tanács egy szövetségi biztosítási hivatal létesítését is tervbe vette. A hivatal feladata lenne a törvényes munkásbiztosítás végrehajtása fölötti felügyelet és a munásbiztosítás továbbfejlesztése.

Állami subvenció munkanélküliség esetére biztosító pénztáraknak Franciaországban. A munka és szociális gondoskodás minisztere 1912. június 24-én kiadott rendeletével a szubvenció magasságát, amely a munkanélküli pénztárak részére az általuk 1911. második felében nyújtott munkanélküli segélyek fejében engedélyezendő, az 1905. évi dekrétum által megszabott határok között ugyanolyan mértékben állapította meg, mint az 1911-iki év első felében meg volt állapítva. A helyi pénztárak tehát 20%-os subvenciót és azok a pénztárak, amelyeknek kerülete legalább három departementre terjed, és amelyeknek legalább 1000 aktív tagjuk van, a nyújtott munkanélküli segély 30%-át kapják szubvenczióképpen.

Új szociálpolitikai javaslatok Franciaországban. A francia kormány többrendbeli szociálpolitikai javaslatot dolgozott ki. Az 1905. évi aggkori biztosítására vonatkozó törvényt olyképp kívánja módosítani, hogy az aggkori járadék minimuma havi 5 frankról 8¹/₂ frankra emelkednék. Ezenkívül a családi pótlékot 120 frankról 180 frankra emeli a javaslat azon járadékosoknál, kik legalább 5 gyermeket neveltek fel. Egy másik javaslat a fertőző betegségek, főleg a tuberkulózis elleni védekezésre vonatkozik. Előkészületben vannak még javaslatok, melyek közül az egyik az elnéptelenedés megakadályozását célozza, a másik pedig a szédelgő pénzintézetek ellen kívánja a kistökéseket védelmezni.

MUNKÁSVÉDELEM.

Van-e Magyarországon őszinte szociálpolitika?

Október hó közepén a lapok felháborító embertelenség hírért hozták Aradról. Az ottani vasipari részvénytársaság telepén*) a legkegyetlenebb módon dolgoztatnak nagy számban gyermekeket; nemcsak, hogy nehéz munkára, szénhordásra és egyéb testi erejüket felülhaladó munkára alkalmazzák a gyermekeket, nemcsak túlhosszú ideig tartják őket munkában, hanem ha egyikük-másikuk egy pillanatra elernyed, kutyakorbáccsal terem mellette a művezető és a legkegyetlenebb módon üti, veri, úgy, hogy sorra szöknek az »inasok« a telepről. A gondos rendőrség, mely tüntetések, szocialista felvonulások és egyéb, kitüntetések szerzésére kínálkozó alkalmakkor oly nagy buzgalommal teljesíti hivatását, nem igen érdeklődött a közlemény szerint az iránt, miért szöknek a gyárból az inasok. Ez a fehér rabszolgaság, mely a XVIII. század végén Angliában uralkodott rendszerre élénken emlékeztet, sokáig hidegen hagyta a hatóságot, míg végre mégis csak egyszer egy szökött inast kihallgattak és a szökések okát megállapították. Ennek a megállapításnak, úgy látszik, sok hatása nem volt. Egy fél hónappal később ugyanis a lapok újabb hírt hoznak az aradi vasipari részvénytársaságban folyó kegyetlenkedésekről. Igaz, hogy most már arról is szól a hír, hogy a belügyminiszter az ottani gyermekmenedékhely igazgatóját sürgős jelentéstételre szólította fel az ügyben. És vajjon mit jelent az igazgató? Azt, hogy már régóta tudja, hogy a gyárban a gyermekeket kínozzák, kegyetlenül verik, kérte is a kegyetlen művezető elbocsátását, ennek hatása azonban nem volt. Ebből kitetszőleg a hatóság tulságosan nem siet a kegyetlenkedések megszüntetésével, megtorlásról pedig, úgy látszik, nincs szó.

Még érdekesebbé teszi az esetet, hogy a gyár nem valahol a periferián, a hatóság szemétől messze folytatja kegyetlenkedéseit, mert Aradon helyben van az iparfelügyelő. Ezt igazán el is felejtene az ember, ha

*) A Munkásügyi Szemle ezt a telepet és annak állapotait már ismertette.

ilyent hall. Vajjon hogyan történhetik, hogy ily nagy arányokban folyó visszaélésekről az iparfelügyelő csak akkor kezd tájékozódni, midőn már annyira fejlődtek a dolgok, hogy az ügy a lapokba is belekerül, melyek pedig igazán nem túlságosan kapnak az ily híreken; legalább is arra, hogy behatóan nem volt informálva, kell az aradi iparfelügyelő azon, a lapokban olvasott kijelentéséből következtetni, hogy a büntető eljárást csak akkor fogja megindítani, ha a vádak beigazoltaknak fogja látni. Pedig, úgy látszik, lett volna elegendő oka az aradi iparfelügyelőnek a vasipari részvénytársaság telepe iránt érdeklődni; nem ártott volna ugyanis az sem, ha megállapította volna, hogy mit keres a telepen a 90 »inas«, kik azok után, amik róluk kiderültek, teljesen jogtalanul bitorolják ezt a szép címet, mert nyilván fiatal munkások, akiket a gyár azért alkalmaz, hogy ne kelljen felnőtt munkások bérét fizetnie. Elnézik pedig ezt az állapotot, a fiatal munkások törvényellenes foglalkoztatását, mely száz meg száz gyárban ismétlődik, akkor, amidőn a kereskedelemügyi miniszter a gyermekmunkáról új törvényt helyez kilátásba, nyilván nem lévén megelégedve a mai ipartörvény idevágó rendelkezéseivel. Miért nem hajtja azonban akkor azokat végre? Bizonyára azért, mert ez nem könnyű dolog. Vajjon azonban más érdekek-nél is ilyen közönyt tanusít-e a kereskedelemügyi miniszter?

A lapok ugyanazon száma, mely az aradi kegyetlenkedésekről hírt adott, arról győz meg, hogy nem. A közöny csak addig tart, amíg munkás-érdekről, azaz szociálpolitikai érdekről van szó, melyet tájékozatlanságukban hisznek csak a legtöbben kizárólagos munkásérdeknek. Mihelyt vállalkozói érdek forog kockán, előáll a buzgalom. A kereskedelemügyi miniszter, aki az ipari munkásoknak csakúgy minisztere, mint a gyárosoké, egyszerre csupa szem, csupa fül a gyáros körökből felmerülő kívánságokkal szemben. Mit érdekl az, szenved-e ez alatt a szociálpolitikai érdek, csak a gyárosok nagy és befolyásos szervezetei őrizték meg barátságukat számára. Szomorú tanúságot tett erről a kereskedelemügyi miniszter azon intézkedése, melynél fogva a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségének és a Magyar Textil és Textilvegyészeti Iparosok Országos Egyesületének kívánságára az ipartörvénynek a 16 éven aluli munkások munkaidejére vonatkozó rendelkezését legalább egyelőre (tudjuk azt, mit jelent az ily esetekben, hogy egyelőre) a gyárosok kedve szerint értelmezte. A dolog ugyanis úgy történt, hogy a nők éjjeli munkájának tilalmáról szóló törvény végrehajtási rendeletében a kereskedelemügyi miniszter olyképp értelmezte az ipartörvénynek a 16 éven aluli gyermekek munkaidejére vonatkozó intézkedését, hogy az ipartörvény szerint ezekre a munkásokra vonatkozólag megállapított 10 órai munkaidőbe a törvény 117. §-a alapján nyújtandó munkaszünetek is beszámítandók. A 10 órai munkaidő e szerint tehát keret és nem tényleges munkaidő volna. Bár a 16 éven aluli munkásnak éppen elegendő, ha összesen 10 órát kell a gyárban töltenie, a gyárosoknak ez az intézkedés, mely pedig nem az első ily irányú intézkedés volt, sehogy sem tetszett. Meg kell ugyanis jegyeznünk, hogy már az 1902. évi 69.929. számú kereskedelemügyi miniszteri rendelet is ily értelemben magyarázta az ipartörvényt. Ha mégis csak most tiltakoznak a gyárosok egy ugyanily újabb rendelet ellen, ez csak azt bizonyítja a napnál is fényesebben, hogy mily lelkiismeretesen szokták nálunk a munkásvédelmi törvényeket végrehajtani. Ezen előzmények után és akkor, midőn a levegő tele van a gyermekmunka újabb, megfelelőbb szabályozásának kérdésével, midőn a kereskedelemügyi miniszter előde ily új törvényt ígért, a mai kereskedelemügyi miniszter egy régebbi ily irányú magyarázatot figyelmen kívül hagyva siet a gyárosok kívánságát teljesíteni és abba beleegyezni, hogy a 16 éven aluli munkások ne 10 óra hosszát, hanem 12 óra hosszát legyenek a gyárban tarthatók! És ha még oly bizalmat gerjesztők volnának e gyárak a gyermekmunkásokkal való bánásmód tekintetében! De vajjon az

aradi eset, az iparfelügyelői jelentések, az aradi kazánrobbanás, a csepeli tölténygyárban, a Kovald-gyárban és máshol történt szerencsétlenségek, hol gyermekek estek áldozatul, azt bizonyítják-e, hogy a gyárosok a gyermekmunkásokkal szemben szociálpolitikai érzéket és nagy gondosságot tanúsítanak?

Bennünket ezek az esetek azért érdekelnek, — eltekintve attól, hogy minden embernek fel kellene háborodnia ilyenek hallatára — mert teljesen megrendítik hitünket abban, hogy nálunk komolyan veszik a szociálpolitikát. Ha így járnak el a gyermekek kizsákmányolásával szemben, ha sehogy, vagy csak húzódva, ide-oda jelentgetve és vizsgálgatva lépnek közbe a gyermekekkel szemben elkövetett kegyetlenkedések esetében, a legnagyobb készséggel engednek azonban a gyárosok kívánságának, ha a 16 éven aluli gyermekek részére egy fennálló rendelkezés visszavonásával 10 órás helyett 12 órás munkakeretet akarnak megállapítani (az út a gyárhoz és a gyártól természetesen még ezen kívül van), akkor ki hiheti, hogy őszinte a törekvés a szociálpolitika vezetése és irányítása terén? Ki hiheti, hogy az, aki beleegyezését adja a 16 éven aluliak számára 12 órás munkakeret megállapításához, midőn legalább is jogilag már 10 órás munkakeret volt az 1902. és az 1911. rendeletek által megállapítva, őszintén akarja a gyermekmunkát korlátozni? Ilyen végrehajtás mellett, mely a szociálpolitikai rendelkezéseket csak nyügnek tekinti, melyek alul kibujni engedi a gyárosokat, ahol csak lehet, hozhatnak bizony bármily tökéletes törvényt, kevés haszna lesz abból a munkásságnak.

Az Egyesületközi Szociálpolitikai Bizottság megalakulása. A Magyar Közgazdasági Társaság termében Mandelló Gyula udvari tanácsos, egyetemi magántanár elnöklésével a Magyar Jogászegyesület, a Magyar Közgazdasági Társaság, a Munkanélküliség Elleni Küzdelem Magyarországi Egyesülete megbizottai ülést tartottak. Nagyobb részben tudományos és közéletünk kiválóságai vettek részt az ülésen. Jelen voltak: Földes Béla, Choncha Győző udvari tanácsos, egyetemi tanárok, Giesswein Sándor pápai prelátus, országgyűlési képviselő, Gaál Jenő főrendiházi tag, Szántó Menyhért, Pap Géza és Pap Dezső miniszteri osztálytanácsosok, Jesovich János, Bud János, Heller Farkas dr. miniszteri titkárok, Fodor Ármin kúriai bíró, Ferenczi Imre dr., a székesfőváros szociálpolitikai szakelőadója, Farkas Geyza, Meszlényi Artur és Somogyi Manó egyetem magántanárok és dr. Hahn Dezső főorvos.

Az elnök megnyitójában az egyesületközi szociálpolitikai bizottság megalakulását sürgette. Az egyesülés nem jelent egy új egyesületet, hanem közvetítő bizottságot, amely a meglévő egyesületek érdekét képviseli, annak törekvéseit előmozdítja, előadásainak a nagynyilvánosságot biztosítja és így törekvéseik sikereit elősegíti. Ezután Ferenczi Imre dr. bizottsági tervezetét olvasta föl, amelyről az első cikkünk szól.

Földes Béla dr. hozzájárul a javaslatához, mivel eredményeket vár tőle úgy az elmélet, mint a gyakorlat számára, különösen az eredeti hazai szociális fölvételekre helyez súlyt, mivel főleg azokkal szolgálhatjuk az egyetemes tudomány érdekeit. Különösen a mezőgazdasági munkáskérdéssel kell majd behatóan foglalkozni. Choncha Győző szintén egyetért az elhangzott fölszólalásokkal, de hangsúlyozni kívánja, hogy a szociálpolitikát nem meríti ki a munkáskérdés, vannak egyéb fontos szociális problémák is, többek között a középosztály-politika, amelynek Németországban és egyébütt tudományos szervezetei vannak. Gaál Jenő szerint korai az egyesületközi bizottság tervének megállapítása, mert azt először azoknak az egyesületeknek kellene kiadni véleményadás és hozzájárulás végett, amelyeket az alakuló bizottság egyesíteni akar. A sine nobis de nobis elvének alkalmazása nem vezethet célhoz oly egyesületközi szerv megalapításánál, amely a szupremácia elvén alapul. A nemzetközi egyesületek alapszabályaiba ütköznék, ha a bizottságok állapítanák meg a magyar szakosztályok mindenkori programját. Meszlényi Artur eloszlatja Gaál Jenő aggályait, amelyek téves feltevésen alapulnak. Fölolvassa a bizottság kidolgozott ügyrendjét, amelynek értelmében a bizottság megbízott szerve a kiküldő egyesületeknek, programja: javaslatokat

tenni és ezeket azok nevében végrehajtani. A bizottság ezután pontonként tárgyalta az ügyrendtervezetet és azt Fodor Ármin és Gaál Jenő észrevételeivel egyhangúlag elfogadta. A szervező bizottság ezt a tervezetet avval a felhívással küldi meg a részvételre felhívott egyesületeknek, hogy ahhoz hozzájárulván, nevezék meg mielőbb végleges delegátusaikat. A bizottság legközelebbi ülésén tehát már konkrét munkaprogramjával fog foglalkozni.

Az osztrák iparfelügyelők 1911. évi jelentése. A jelentésből kiviláglik, hogy munkaerő híján az iparfelügyelet egyrészt túl volt terhelve, másrészt pedig az iparfelügyelet értéke szenved az alatt, hogy nem minden ipari és gyári üzemet lehetett legalább egyszer, annál kevésbé többször az év folyamán fölülvizsgálni és ellenőrizni. A fölülvizsgálatok száma az 1910. évi 35.107-ről 1911-ben 37.495-re emelkedett. Az Ausztriában fennálló gyári üzemeknek csak 70·9%-át lehetett ellenőrizni. 6.978 esetben az iparfelügyelők írásbeli felszólítást intéztek a vállalkozókhoz bizonyos hiányok és törvényellenességek megszüntetése céljából. 1.297 esetben kénytelenek voltak az iparfelügyelők 1.279 üzemtulajdonos ellen 2.583 kihágás miatt az iparhatóságnál följelentést tenni a szabályos hivatalos eljárás megindítására.

Az ipari üzemekben előfordult balesetekről az iparfelügyelőkhez 1911-ben érkezett feljelentések száma 87.333 volt, a balesetek közül 716, vagyis 0·8% halálos kimenetelű volt. Kétségtelen azonban, hogy a balesetek valóságos száma ismét jóval nagyobb, mint amennyi az iparfelügyelők tudomására jutott. A balesetek és halálesetek aránya ugyanaz, mint a megelőző évben. A legtöbb iparágban észlelhető a balesetek számának a növekedése. Bő teret foglal el a jelentésben a törvényesen védett személyek törvényellenes felhasználásának tárgyalása. 1.807 ilyen személyről tesz a jelentés említést. A törvényellenesen alkalmazott gyermekek nagyobb része — összesen 461, köztük 110 leány — gyárszerűleg üzött vállalatokban volt alkalmazva. A 14 éven aluli gyermekek alkalmazása rendszeres ipari foglalkozásra 1.911 esetben észleltetett és pedig az összes iparfelügyelők részéről, különösen téglagyárakban.

Törvényellenes éjjeli munkára összesen 193 fiatalkorú segédmunkást és 816 nőt alkalmaztak. Ez utóbbiak közül 50-en gyári, 766-an nem gyári üzemben voltak alkalmazva. Ezek közül a nők közül 58 még nem volt 18 éves. Azon okból, mert az idevágó törvényes rendelkezéseknek vonakodtak eleget tenni, 68 esetben kellett az iparhatóságnál jelentést tenni.

A munkások gazdasági helyzetéről és bérvizonyairól az iparfelügyelők túlnyomó többsége azt jegyzi föl, mint jellegzetes dolgot, hogy a most már évek sora óta megfigyelt, fokozódó drágulása a legszükségesebb élelmiszereknek és szükségleti cikkeknek, valamint a házbér emelkedése a jelentés évében sem jutott nyugvó pontra és a munkás háztartásában mind nyomasztóbban éreztetik hatásukat, úgy, hogy dacára a kereseti viszonyok kedvezőbb alakulásának és nem jelentéktelen béremelkedéseknek, a munkások gazdasági helyzetében alig állott be javulás. A tescheni iparfelügyelőség a drágaságra vonatkozólag megjegyzi, hogy ezalatt különösen a tanulatlan, könnyen pótolható munkások nagy tömege szenvedett, akiknek szűk keresete alig elégséges a legszükségesebb élelszükségletek kielégítésére, míg a tanult munkások, akikben általában hiány volt, képesek voltak munkateljesítményök jobb díjazását keresztülvinni.

A németországi iparfelügyelők 1911. évi jelentése alaposan foglalkozik a munkásoknak tűz esetén való menekülésével, amint hogy ez a kérdés állandó figyelmet és folytonos ellenőrzést igényel. Vidéki üzemekben a munkások tűz esetén való menekülése már csak azért is könnyebb, mert a munkahely rendszerint földszinten van. Ahol nem így van, mint gőzmalmokban, szeszgyárakban, vagy emeletken levő műhelyhelyiségekben, amelyekhez rendszerint csak egy lépcső vezet, első sorban arra ügyelnek, hogy ezek a lépcsőházba nyíló helyiségekből való torlódás ellen lehetőleg biztosítva legyenek és tűzbiztosan épüljenek.

Ha a lépcsőház nem nyújt elegendő biztosítékot a munkások menekülésére, megkövetelik a felső emeletékből valamely szomszédépületbe vivő második kijárat létesítését, vagy erős, külső létrák felállítását. Ahol munkásnők védelméről van szó, ott létrák helyett külső lépcsők építését követelik.

Városi üzemekben, amelyekben többemeletes épületekben nagyobb számú munkásokról van szó, rendszerint nagyobb követelményeket állítanak föl. Már az építési kérvények bírálatánál mindenkor odahatnak, hogy sok munkást magába

fogadó munkatermekben széles közlekedési utak maradjanak és elegendő számú, kifelé nyíló ajtókkal legyen a munkaterem ellátva. Azonkívül minden új épületben megkivánják két, az épületnek lehetőleg ellenkező részein épített lépcső alkalmazását. Az ellen a rossz szokás ellen, hogy a lépcsőházak, folyosók, átjárók és udvarok mindenféle tárgyakkal, ládákkal, deszkákkal stb. legyenek eltorlaszolva, a leghatározottabban lépnek föl. Gondoskodnak továbbá arról, hogy tűzveszélyes osztályok elkülönített helyiségekbe helyeztessenek.

Régi épületekben második kijárat építése gyakran különös nehézségekbe ütközik. Gyakran vannak ipari üzemek, mint rongyszétválasztás, zsákvarrás stb. öreg, raktáraknak már nem alkalmas helyiségeibe elhelyezve. Ezek a helyiségek gyakran több emeletesek, hosszan elnyúlók és nem egy esetben csak egy kijáratuk van, lépcsőjük fából épült, belsejökben nagy fatömegek vannak fölhalmozva, úgy, hogy a tűz bő táplálékra talál és gyorsan terjedhet. Ilyen esetekben csak a falakon kívül lehetséges szükségképpen alkalmazása.

Amint azonban a hannoveri kerület iparfelügyelője megjegyzi, még a kijáratok alkalmazása egymagában nem elegendő, szükséges a kijáratokat föliratokkal ellátni, a kijáratokhoz vezető utakat a közlekedés számára szabadon tartani, az utak használatára a munkásokat begyakorolni, amint ez Königsbergben meg is van számos gyárban, a tűzjelekkel őket megismertetni és olykor gyakorlatok által a helyiségeknek ijedség nélkül való elhagyására szoktatni.

Vannak olyan kerületek, amelyekben a gyárosok munkásaik ruháit és értéktárgyait biztosítják, erről a munkásokat értesítik, hogy esetleges veszély alkalmával ezek megmentésével időt ne veszítsenek. Számos gyárnak jól begyakorolt tűzoltósága van.

A potsdami, stettini és stralsundi kerületek iparfelügyelői panaszkodnak a jelentésben, hogy sok üzemben a fentebb vázolt tűzbiztonsági intézkedések a legnagyobb mértékben elhanyagoltatnak; különösen, hogy a szükségkijáratok és a hozzájuk vezető utak mindenfélével el vannak torlaszolva.

Ellenben a kölni kerület három tűzveszélyes anyagokat gyártó gyárában az utóbbi években óriási tűzvész tört ki, amely alkalmakkor a munkások menekülése a legnagyobb rendben ment végbe.

Fiatalkorú munkások alkalmaztatásának eltöltése a kinematográf-üzemekben. Az osztrák belügyminiszterium 1912 szeptember 18-án rendeletet bocsátott ki, amely a kinematográf-film rendezett nyilvános előadásokat szabályozza. Ennek a rendeletnek egyik szakasza azt a rendelkezést tartalmazza, hogy gyermekeket és fiatalkorúakat 16-ik életévük befejezése előtt kinematográf-üzemekben alkalmazni nem szabad.

A betonmunkások szükséges védelme. Az »Arbeiterschutz« írja: A Mariahilferstrasse-n épülő háznál két betonkeverő gép van használatban, ami tagadhatatlanul technikai haladást jelent. A gép segítségével jelenleg egy munkás annyi munkát végez, amennyihez azelőtt 5-6 munkásra volt szükség a betonkeverésnél. De a betonkeverő gép klasszikus példája annak, hogy milyen keveset törődnek nálunk a munkásvédelemmel. Valahányszor ugyanis a keverendő anyagot a keverőgép tartályába öntik, sűrű porfelhő verődik fel, amely a gépet kezelő munkást kedvezőtlen szélirány mellett teljesen beburkolja. Órákon keresztül néhány percenként ismétlődik ez a művelet és minden újabb betonkeverésnél jókora adag betonport kell a munkásnak nyelnie.

Önkéntelenül merül fel a kérdés, miért nincs ennél a gépnél a munkást védő berendezés alkalmazva. Könnyű dolog volna a porfelhőt elvezetni és a munkás tüdejét megvédeni, ha volna valaki, aki ilyen csekélységekkel törődne. Ezért szeretnők az iparfelügyelet figyelmét erre a gépre felhívni, hátha meg lehetne a munkást a betonpor hatásától védeni.

Hogy a munkásokat a villamos ütésektől megóvják, egy villamgyár a hatalmas akkumulátor-batteria közötti utakon kocsiszerkezetű állványokat állított fel, amelyeken a munkások az akkumulátorokon való munka elvégzésekor állanak. Az állványok a kocsiszerkezettől porcellánhengerekkel vannak elszigetelve. Hogy a kocsi alatt való elmozdulását megakadályozzák, fékekkel látták el őket.

A munkásvédelem az épületeken Poroszországban az 1911. évi augusztus hó 19-én kelt miniszteri rendelet kiegészítésével annyival javult, hogy ezentúl a munkások tartózkodási helyét elegendőképpen kell fűteni, ha

a külső hőmérséklet november hó 1. és április hó 1-je között $+ 1^{\circ}\text{C}$ alá süllyed. Ha több árnyékszék van felállítva, minden két ülődeszka között választófalnak kell lennie. Állami építkezéseknél, akár saját kezelésben épülnek, akár vállalkozóknak vannak kiadva, az érvényben levő munkásvédelmi rendelkezések jövőben az építkezés helyén kifüggesztendők. Adott esetekben a szerződéskötések alkalmazásával figyelemmel kell erre lenni. Egyben arról is említés tételik, hogy kívánatos volna, ha a községek építkezéseiket illetőleg hasonló rendelkezést bocsátának ki, amely célból a kormányelnökök a szükséges intézkedéseket megtenni tartoznak.

Angol szabályrendelet a sajtónyomásnál, könyvnyomásnál és fémlemezek áthuzásánál használt száraz bronzporról. Ez a rendelet kiterjed minden gyárra és műhelyre, vagy ezek egy részére, amelyekben bronzozáshoz száraz fémport használnak a fent felsorolt iparokban. A rendelet 1912. július 1-én lép életbe.

Az üzemtulajdonosok kötelessége:

1. A gépbronzozásnak úgy kell történnie, hogy lehetőleg megakadályoztassék a pornak a levegőbe jutása.

2. A megengedett kivételektől eltekintve a kézi bronzozás csak hathatós exhaustorral egybekötve, vagy oly módon készült berendezéssel történhetik, amely a pornak a levegőbe jutását lehetőleg megakadályozza.

3. A bronzozásnál alkalmazott összes személyek részére jókarban tartott, elegendő és naponta kicserélt törülközőkkel és szappannal és körömkefékkel ellátott fedett mosdóhelyiség rendezendő be.

A mosdóhelyiségnek úgy kell berendezve lenni, hogy az összes foglalkoztatott személyek számára csapokból folyó elegendő mennyiségű meleg és hidegvíz álljon rendelkezésre.

4. A bronzozásnál alkalmazott minden személy számára megfelelő felsőruha, a nőknek pedig megfelelő fejtakaró a fej befedésére, tartandó készletben, amely ruhafélék legalább egyszer hetenként kimosandók. A munka alatt levetett ruháik számára alkalmas helyiség adandó.

A foglalkoztatott személyzet kötelességei:

A bronzozásnál alkalmazott minden személynek kötelessége, mielőtt munkahelyét elhagyja, vagy étkezik, arcát és kezeit jól megmosni.

Kötelességük az elrendelt felső ruhát viselniük és levetett ruháikat az ezek megőrzésére rendelt helyen elhelyezni.

A nők tartoznak a fej befedésére rendelkezésre álló fejtakarót használni.

Nem szabad a gyár, vagy műhelynek bronzozásra szolgáló részeibe étel- vagy italneműt a tulajdonos által nyújtott tej, vagy tea kivételével bevinni, megőrizni, készíteni, vagy elfogyasztani, úgyszintén tilos ezekben a helyiségekben dohányozni.

Nem szabad a tulajdonos, vagy az üzemvezető engedelmével nélkül a por eltávolítására, vagy ezen rendelkezések keresztülvitelére szükséges berendezésekhez hozzányulni.

A munkaidőre vonatkozó rendelkezések alól kivételnek legfőlegbb hetenként 2-szer és legfőlegbb 50 napon egy naptári évben van helye. Ezek a kivételek is olyan szigorú formákhoz vannak kötve (7 nappal előbb kifüggesztendő a gyárban vagy a műhelyben, közlendő a kerületi felügyelővel stb.), hogy visszaélés alig lehetséges.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

Megszakítás nélküli munkaidő. A müncheni orvosgyesület munkás-egészségügyi szakosztályának utolsó ülésén Scholl értekezett a megszakítás nélküli munkaidőről, melynek bevezetését úgy a gazdasági, mint hygienikus szempontból felette kívánatosnak tartaná. Kifejtette, hogy ezen az alapon az idő jobban beosztható és kihasználható, ami ismét több alkalmat nyújt a pihenésre és üdülésre. De eme rendszabály szerint egyuttal alapföltétele a *modern lakáshygiene elveinek keresztülvitelére*. Az előadó közli, hogy Németország 98 nagyobb városa (több mint 50.000 lakossal bíró) közül 50 már bevezette a megszakítás nélküli munkaidőt az összes vagy egyes hétköznapiakra, mindenütt kedvező eredménnyel, úgy, hogy még sok város hajlandó a legközelebbi jövőben e példát követni. A megszakítás nélküli munkaidőnek természetes követelménye a megszakítás nélküli tanítás az iskolákban. Végül felhívja az orvosokat, hogy eme intézmény

elterjedését hygienikus szempontból tőlük telhetőleg előmozdítsák. A vitában az előadóval szemben Saeki felemlíti, hogy egyes gyomororvosok bizonyos gyomorbetegségeket az étkezésnek a megszakítás nélküli munkaidővel járó célszerűtlen beosztására vezetik vissza.

Fűtésokozta ártalmak és egészség. Dr. Wolff-Eisner tapasztalatai szerint a központi fűtési berendezések bizonyos egészségi ártalmakat okoznak, így a felső légutak makacs hurutját, légcső-, gége- és garathurutokat, melyek ősz utolján kezdődnek és változó hevességgel áprilisig tartanak, rendszerint a következő őszig elmaradnak, amikor azután a játék újból kezdődik. Ezen igen jellegzetes hurutokat teljes biztonsággal a központi fűtés következményeinek tekinthetjük, mert csaknem kizárólag a gőzfűtésű lakásokban és pedig ezekben igen gyakran fordulnak elő és mert eltűnnek, ha a betegeket más módon fűtött helyiségbe helyezük és elmaradnak akkor is, ha ezen fűtést beszüntetjük. Nem csupán a fűtőtelep szerkezete oka ezen ártalomnak, hanem a lakásban levő fűtőtestek helytelen kezelése, mert sem a fűtőtesteket idejében nem zárják el, sem nem gondoskodnak arról, hogy a szobák levegője eléggé nedves legyen. Ezen ártalmak különösen gyakran mutatkoznak az alacsony nyomású fűtőberendezéseknél. Ezek hibája egészségügyi szempontból az, hogy a levegőt túlságosan kiszárítják, mert a gőz, melynek hőmérséklete természetesen nem szabályozható annyira, mint a vízé, a kövek túlerős és túlgyors felmelegedését okozza. A fűtőtestek erős felmelegedése és a szobák hőmérsékének túlgyors emelkedése következtében igen finom porrészecskék elégnek, miáltal a levegőnek jellemző égett szaga lesz. Központi fűtésnél a szobák gyors fölmelegedése éppúgy hibája a legtöbb fűtőberendezésnek, mint a szobák gyors kihülése, ha a fűtőtesteket elzárjuk. Ezt különösen gyakran tapasztalhatjuk a gőzfűtésnél. Végül gyakran a gőznek a fűtőtestekben szelepekkel való elzárása nem eléggé tökéletes, úgy hogy különösen meleg időjárásnál a szelepek elzárása dacára a fűtőtestek igen erősen felmelegednek.

Fontos halálokok európai nagyvárosokban. A német statisztikai évkönyv (1912.) az európai nagy városokban 1910-ben szereplő fontos halálokokról kimutatást közöl, melyből a következőket vesszük át. A legtöbb áldozatot követeli az összes betegségek közül a tuberkulózis. De itt is nagy különbségeket látunk. Tuberkulózisban halt meg 100.000 lakosra számítva Berlinben 176·9, Münchenben 204·8, Hamburgban 125·6, Boroszlóban 251, Bécsben 260·6, Budapesten 319·2, Párisban 362·8, Londonban csak 114 egyén. Meglehetősen kedvezőek a viszonyok az olasz városokban, Rómában 160·4, Milanóban 190·7, még kedvezőbbek Antwerpenben 108·3, Amsterdamban 130·7, Haagában 111·5, Kopenhágában a halálozás csak 117·9, míg Stokholmé 232·5, Varsóé 224·5 és Moszkváé 274·4.

Az emberiség második nagy csapása a hányászékelés (gyomor bélhurut), mely a tuberkulózissal ellentétben természetesen csak gyermekeket s leginkább a csecsemőket támadja meg. Itt rendkívül nagy különbségek észlelhetők: 100.000 lakosra a halálozás volt Berlinben 114·3, Boroszlóban 179·6, Dresdában 108·4, Brüsselen 163·3, Kopenhágában 100·4, Párisban 129 és Moszkvában 531·9. Ellenben Londonban csak 45·1, Amsterdamban 45·7, Stokholmban 39·4.

A rák és a rosszindulatú álképletek számai nagyobb egyenletességet mutatnak, amennyiben 64 (Marseilleben) és 243·4 (Prágában) közt ingadoznak. Ezen betegségek keletkezésének feltételei tudvalevőleg még nincsenek kiderítve.

Küzdelem a füst ellen. A füst okozta ártalmak foka egyenes arányban áll a füst mennyiség nagyságával. A füst mennyisége függ az elhasznált szén mennyiségétől, a tüzelés módjától, leginkább pedig a szén minőségétől. Ha antracittal, soványszénnel, kokszzsal vagy briquettel tüzelnek, úgy a füst okozta kellemetlenség még tűrhető; zsíros szén és barnaszén rendkívül sok kormot adnak. Ha kőszén helyett kokszzsal vagy antracittal fűtenek, úgy a korom mennyisége körülbelül $\frac{1}{6}$ -ára száll alá. A füst elleni küzdelemben itt történhetik a legsikeresebb intézkedések. Ha sikerül részben hatósági intézkedéssel, részint felvilágosítás útján kivinni azt, hogy általában lehetőleg fűstszegény tüzelőanyagokat használjanak, akkor igen nagy lépés történt a füst okozta kellemetlenségek megszüntetésére. A házi kémények is igen sok füstöt és kormot terjesztenek, ezért célszerű berendezésüket hatóságilag kellene előírni és ellenőrizni. A most használatban levő kémények átmérője kicsiny és magasságuk is csekély. A gázzal való fűtés elterjedése is alkalmas arra, hogy a füst okozta kellemetlenségeket csökkentse.

A nemi betegségek elleni küzdelem németországi egyesülete az elmúlt hetekben Berlinben tartotta évi közgyűlését és egyuttal megünnepelte fennállásának tizedik évfordulóját. A közgyűlésen *Blaschko* tanár számolt be az egyesület 10 évi működéséről. Elmondhatta, hogy az egyesület millió számra terjesztette a felvilágosító röpvéket és népszerű tudományos hangon szerkesztett röpiratokat. A helyi csoportoknak egész serege gondoskodott kellő számú előadástól és ezirányú kiállításokról. Az egyesület törekvései közé tartozott, hogy az orvosnövendékek ez irányban alaposabban kiképeztesse és a betegek alaposabb kezelésben részesüljenek. Végül az erkölcsrendészeti intézkedések humánusabb kezelése is az egyesület beavatkozására vezethető vissza. A főcél azonban a felvilágosítás volt és ez is akar maradni, mely célból az egyesület a pedagógussal és a szülőkkel való érintkezést keresi. A küzdelem eredményeit statisztikailag még igazolni nem lehet, de az utolsó ujoncozás ezirányú tapasztalatai máris kedvező eredményekre engednek következtetni. A közgyűlésen még *Neisser* boroszlói tanár az utolsó 10 évnek tudományos haladásáról számolt be.

Munkásnők hivatásos betegsége egy izzólámpagyárban. Egy eddig alig ismert hivatásos betegséget figyeltek meg egy izzólámpagyárban alkalmazott üvegfuvo munkásnőknél. A bal könyöknek a kemény asztallapra való tartós támasztása folytán a lányok egész soránál a kéz középcsontok közötti izmok sorvadásra fejlődött ki. Hogy jövőben hasonló megbetegedéseknek elejét vegyék, könyökeik alá puhára párnázott készüléket helyeztek.

Uj soffőrbetegség. Egy idő óta a wieni kórházak ambulanciáján különös betegséggel jelentkeznek majdnem kizárólag sofförök, akiknek lábszáraikon és karjaikon kiütések lépnek föl. A sofförök az idejében abnormálisan nedves nyár folytán nagyon gyakran bőrig áztak. Felső ruhájuk és kaucsukköpenyeik csak mellüket és hátukat védte meg kellően. A kabátújjakon befolyt a víz és a készüléken nyugvó alkarokat is bőségesen érte az eső. A kevésbé védett lábak és lábszárak is teljesen átáztak. Ennek következményei voltak a kiütések, amelyek különben nagyon fájdalmasak voltak ugyan, de teljesen veszélytelenek. Százával jelentkeztek a különböző wieni kórházakban ilyen kiütéssel. A bajt csak a sofförök ruházatának okszerű megváltoztatásával lehetne megelőzni.

Utmutató szülők részére gyermekeik pályaválasztásához Halleban. Halle város statisztikai hivatalának évkönyvében erről a tárgyról nagyon figyelemreméltó feljegyzések vannak. Ennek az intézménynek a létesítésénél abból a gondolatból indultak ki, hogy a szülők, akik első sorban hivatottak gyermekeiknek pályaválasztásuknál kezükre járni, gyakran nem képesek erre, mert gyakran nekik maguknak is hiányzik a rendszeres pályaválasztás előnye iránti érzék és belátás, és hiányzik az előképzettség és az egyes hivatásokban való kilátás áttekintése. Ezek számára létesítettek tehát oly intézményt, ahol díjtalan tanácsot nyernek az iskolát elhagyó mindkét nembeli gyermekeik pályaválasztásához. Rendelkezésre áll ez az intézmény felnőtteknek is, aki foglalkozását illető tudnivalókban kíván kioktatást. De nemcsak a különböző pályákról kapnak a szülők általános felvilágosítást, hanem az előképzettség, egészségi állapot, az ifjú valamely hivatáshoz való hajlamának, a szülők anyagi helyzetének figyelembe vétele mellett határozott pályaválasztási ajánlatot kapnak. Ha az ifjú valamelyik hivatásra elhatározta magát, alkalmas tanulási helyet is közvetítenek neki. Hogy a munkapiac ezirányú keresletével és kínálatával tisztában legyenek, minden illetékes tényezővel érintkezésbe léptek és így a tanoncok alkalmazásának feltételeit is megállapították. Hogy az intézmény iránt szélesebb körök érdeklődését is felkeltsék, úgy az ipari, mint a kereskedelmi és műszaki munkásszervezeteket arra indították, hogy a pályaválasztás kérdéséről nyilvános előadások rendezésével rendszeres felvilágosítást adjanak. Hogy az intézmény széles körök szükségleteit elégíti ki, mutatja az, hogy a megbeszélési órák szaporodtak, hogy 1908-ban huszonheten vették igénybe, míg 1911-ben ez a szám 104-re emelkedett és a fennálló négy évben a tanácskeresők száma 264 volt, akik között képviselve volt a lakosság csaknem minden rétege, különösen pedig munkások, iparosok, kereskedők, tanítók, hivatalnokok. A 264 tanácskereső közül 118-nak az előképzettség az elemi iskola volt, a többi magasabb előképzettséggel bírt, $\frac{2}{3}$ részük 14 éven alul, $\frac{1}{3}$ részük idősebb volt.

...	JOGGYAKORLAT	...

BALESETBIZTOSÍTÁS.**Villámos áramütés okozta traumás neurózis.**

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1912 május 10-én kelt 1911. Bet. I. 125/a sz. ítélete.

Ítélet. A bíróság kötelezi az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztárt, hogy A. J. villamos kalauz, igénylőnek az 1911. évi május hó 5-étől július hó 13-ig terjedt keresetképtelen betegsége tartamára fizessen.

Indokolás. A Budapesti Közuti Vaspálya Társaság a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztárhoz 1911. évi május hó 8-án érkezett balesetbejelentést tett arról, hogy A. J. 31 éves kocsivezetőt egy álló villamos kocsijának felhuzása közben 1911. évi május hó 4-én jelentéktelen áramütés érte.

A balesetvizsgálati jegyzőkönyvben foglalt nyilatkozatok szerint igénylő és egy B. L. nevű tanú egyértelműleg előadták, hogy a hajó leeresztése közben nedves idő alkalmából a villamos láng felcsapott és igénylő szemét megsértette. Dr. F. V. pénztári főorvos véleményében foglaltak szerint igénylő egy izben a Csengeri-utcai rendelőintézet szemészeti osztályát s egy izben az ujbudai rendelőintézet szemészeti osztályát kereste fel, hol szemére orvosságot és kétnapi pihenőt rendeltek. Az 1911. évi július hó 1-én a főorvosi hivatalban történt jelentkezésekor arról panaszkodott, hogy remeg a teste és gyenge a jobb szem látása. Dr. M. M. pénztári szemorvos ugyanakkor tartott vizsgálat alkalmából igénylő szemén baleset okozta elváltozást nem talált. Dr. S. ideg orvos pedig az idegrendszer vizsgálatánál nem állapított meg objektív eltérést. Ez alapon dr. F. főorvos munkaképességvesztés megállapítására nem talált alapot. Igénylő azonban már ezt megelőzőleg 1911. évi június hó 1-én az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztárnál segélyeztetését és gyógykezelését kérte, azt panaszolva, hogy a pénztár rendelőintézeteiben munkába küldték és kijelentették, holott szédülései és remegése miatt nem mert munkába állni, mert féltette saját és utasai testi épségét.

E kérelem folytán az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár orvosi ügyosztálya igénylőt dr. K. K. ideg orvossal vizsgálta meg, aki 1911. évi június hó 4-én tartott vizsgálata eredményeképp megállapította, hogy igénylő nyelve és kezei kissé reszketnek, a térd és Achilles-ínreflexek élénkek, a látóterekben mindkét oldalt, de különösen jobboldalon nagyfokú koncentrikus szűkület van jelen. Dr. K. véleménye szerint az 1911. évi május hó 4-én történt villamos ütés következtében igénylő idegrázkódtatást szenvedett, melyből sérülése idegbántalom középfokú tünetei fejlődtek ki. A megállapításra különösen a kétoldalú erős látóér-szűkület nyújt alapot. A betegség tüneteinek javulása megfelelő gyógykezelés és könnyebb foglalkoztatás mellett 2—4 hónap alatt állhat be. Kocsivezetői munkára igénylő annak idején nem volt alkalmas. Nem zárható ki, hogy igénylő már a baleset előtt is mérsékelt neuraszténiában szenvedett. Dr. H. főorvos is ugyanabban az időben tanúsítja, hogy igénylő testi ereje, kivált balkezének szorító ereje nagy fokban csökkent. Kinyújtott kézzel a kéz-középen és ujjain nagy hullámú közepgyors reszketés észlelhető, ínreflexei feltűnően élénkek. Dr. M. M. 1911. évi augusztus hó 30-án kelt jelentésében azt írja, hogy igénylő 1910. évi május hó 5-én csekély kötőhártya-belőveltséggel jelentkezett. Július hó 1-én kistokú hurutja volt. Dr. F. pénztári szemorvosnak ugyanakkor kelt jelentése szerint igénylő 1911. évi május hó 10-én jelentkezett az ujbudai rendelőintézetben mindkét szemének villamosáram okozta kötőhártyagyulladásával, mely rövid időn belül gyógyult.

A b—i kerületi munkásbiztosító pénztár igazgatósága igénylő annak a kérelmének, hogy a balesetet követő naptól betegségében részesíttessék, helyt nem adott, mert orvosainak véleménye szerint a villamóram keresetképtelenséget előidéző objektív változást nem vont maga után.

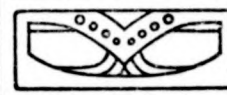
Igénylő e határozat ellen törvényes határidőn belül felebbezést adott be.

Dr. E. Gy. ideg orvos és dr. B. L. bírói orvos szakértők kijelentették, hogy véleményadásuk szempontjából igénylőnek személyes megvizsgálása szükségtelen. Az iratok közt fekvő orvosi leletekből, különösen dr. K., dr. K. és dr. H. orvosok véleményeiben leírt tünetekből, valamint az előbbi orvos által felvett látótér-rajzból meg lehet állapítani, hogy igénylő a balesetet követő időben a

villamosáramütéssel összefüggésbe hozható traumás neurosisban szenvedett. Ezenkívül szeméin kisebb fokú kötőhártya hurutja is volt, amely szintén az áramütés s az azzal felcsapódott láng következménye lehetett. Ez a pár nap alatt visszafejlődhetett jelenség csak néhány napon át okozhatott munkaképtelenséget, a traumás neurosis azonban igénylőt a balesettől számított 10 hétig mindenestre munkaképtelenné tette, mert a villamosvasuti kocsivezetői munkáját az észlelt ideges tünetek és állapotok mellett nem végezhetette. A bíróság e vélemények elfogadásával kétségen kívüli tényként állapította meg, hogy igénylő a kérdéses baleset után pár napig szeméinek kötőhártya-gyulladásában s azontúl 10 hétig traumás neurosisban szenvedett, amely betegségek miatt villamoskocsivezetői munkáját nem végezhetette. Mert ez a munka jóllátást és erős idegzetet igényel és azt gyuladással szemekkel és megrongált idegzettel teljesíteni nem lehet. Igénylő keresetképtelensége tehát igazolva lévén, betegség esetére biztosított minőségéből folyólag igényjogosultsága alapján a III. napibérosztálynak megfelelő táppénzt igénylőnek 10 hétre a törvény 50. §-a 3. pontja értelmében megítélni kellett.

SZAKIRODALOM.

Ipari Közigazgatási Szakkönyvtár. Régóta érzett hiányt van hivatva pótolni az *Ipari Közigazgatási Szakkönyvtár*, melynek első könyve dr. Dénes Sándor miniszteri segédtitkárnak az *Iparhatósági Telepengedélyekről* irt munkája most hagyta el a sajtót. A Szakkönyvtár azt a feladatot tűzte maga elé, hogy az iparra vonatkozó jogszabályokat, melyek ma a legelszórta helyeken kutathatók csak fel, összegyűjtse és a joggyakorlattal együtt tudományos rendszerbe foglalva, feldolgozza. A szakkönyvtár ugyan nem hivatalos vállalat, de annak következtében, hogy főszerkesztője a kereskedelemügyi miniszterium ipari közigazgatás és törvényelőkészítés szakosztályának főnöke: dr. Barthos Andor miniszteri tanácsos műegyetemi magántanár lett, biztosítva van az, hogy az érdekeltek a most irányuló felfogásról nyernek tájékozást. A főszerkesztőt a szerkesztői teendőkben dr. Dános Árpád szakíró, a miniszterium ugyanazon osztályának előadója, a közgazdaságtan tanára fogja támogatni. A szakkönyvtár munkatársai a miniszteriumok és egyéb hatóság tagjai közül valók. Ez az első könyv dr. Dénes Sándor segédtitkár munkája is közhasznú alkotás. Ép abban a kérdésben, melyben a legnagyobb volt a tájékoztatatlanság: teljes világosságot nyújt s bizonyára megváltoztatja azt a mai helyzetet, amikor évek telnek bele, míg a vállalkozók üzlettelepük létesítésére a telepengedélyt megkapják. Hol ezt, hol amant az eljárási szabályt sértik meg az alsófokú hatóságok és mikor végre az ügy — sokszor évek után — végdöntésre a miniszteriumba kerül, az eljárást alaki okok miatt a legfelsőbb hatóság kénytelen megsemmisíteni.

Nagy szolgálatot tett a kiadóhivatal azzal, hogy ezt a vállalati megindította, mert Magyarország egész gazdasági életére ránehezedett az ipari jog terén mutatkozó ingadozás, bizonytalanság. A szakkönyvtár legközelebbi füzetét Ney Béla miniszteri tanácsos, Papp Dezső miniszteri osztálytanácsos, dr. Jezsovits János miniszteri titkár, Kallós Ede, Vécsey Ede, Pechár Gusztáv ipari főfelügyelők, dr. Csécsy József, dr. Bukovszky Nándor miniszteri segédtitkárok, dr. Szende Pál az OMKE főtitkára, Gelléri Mór az iparegyesület igazgatója, dr. Krejcsy Rezső a budapesti, dr. Lendvay Jenő a temesvári kamara titkárai, dr. Trux Jenő, dr. Mann Kálmán miniszteri fogalmazók, dr. Dóczi Sámuel ügyész írják.

HUNGÁRIA

ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, IV. Károly-körút 2. ■■ Részvénytőke: 6,000.000 korona.
KARTELLEN KIVÜL köt tűz-, élet-, baleset-, betörés-, szavatosság-,
jég-, üveg- és állatbiztosításokat. — TELEFON: 153-98. SZÁM.

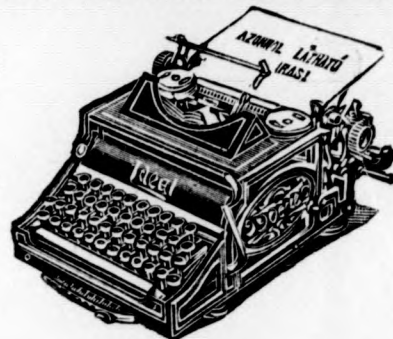
A szerkesztésért felelős: KIS ADOLF. — Főmunkatárs: Dr. SASVÁRI JÓZSEF.

Ideal

írógép

absolut látható irással.

Igen
célszerű
beteg-
pénz-
tárak
részére.

Vezérképviselet

SCHOTT H. ÉS DONNATH

cs. és kir. udvari szállítók
BUDAPEST, VI. KER., ANDRÁSSY-UT 53. SZ.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH“

a modern építkezésnek építőköve,
mellyel nemcsak gyorsan és olcsón,
de az egészségügyi követelmények-
nek legmegfelelőbben lehet épít-
kezni.

Az „AEROLITH“-

falak szárazak, szellőztethetők és
kívül-belül bármely módon még
kiégetéssel is deszficiálhatók.

Az „AEROLITH“

ezért kiválóan alkalmas kórházak,
iskolák, munkáslakások, műhelyek
stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab.
Aerolith-, cementárú- és
terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 1.

„MATADOR“

RUGGYANTA ÉS

BALATAMŰVEK

RÉSZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

■ ■ ■

Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszif-
gyártása.

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselet és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

»Hunnia« magyar géptömítő- anyag-gyár részv.-t.

BUDAPESTEN, V. kerület, Visegrádi-utca 17-ik szám.

GYÁRT: Mindennemű tömítőanyagokat, szivattyúk, compressorok,
valamint alacsony-, magasnyomású és túlhevített gőzgépekhez. =

Különl.: »Hunnia« magasnyomású tömítőlemez.

A magyar királyi államvasútak, állami,
kincstári és városi üzemek szállítója.

Hazai gyártmány!

GUGLER ÉS FORRAY

Budapest, V., Váci-út 162.

Szállít

acélöntvényeket

minden célra, kiváló szívós és hólyagmentes minőségben,

KOVÁCSOLHATÓ LÁGYVASÖNTVÉNYEKET

főleg tömeggyártási árút legjobb minőségben saját és beküldött minták vagy rajzok után. Mindennemű megmunkálások elfogadtatnak.

SEMPERIT GUMMIWERKE

G. m. b. H. ■■ WIEN.

Automobil-, kocsi- és motor-pneumatik kocsikerék-gummi

Vezérképviselet és raktár:

SALZBERGER SAMU
VI. ker., Andrassy-út 20. szám.

Használjunk csak **Bagoly és Emte** írógépszalagot,

mert azok a legjobbak.

Minden írógépkereskedőnél kaphatók.

Müller Testvérek
vegyészeti gyár BUDAPEST.

KOVALD FEST, TISZTIT.

GYÁR és FÜZZLET: VII. SZÖVETSÉG-U. 35-37.

BUDAPEST.

Gyűjtőtelepek a székesfőváros minden részén.

Képviseletek a vidék legtöbb városában.

TELEFON 58-45 és 128-13.

HIRMANN FERENC

FEMONTODE, RÉZ- ÉS ÉRCMÓÁRÚGYARA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-, légszesz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyúkat. Vasuti kocsi- és hajó-szerelvényeket. Kereskedelmi réz- és vas-súlyokat. Öntvényeket minden ötvözet szerint. Állandóan raktáron: vízvezetéki szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csövek. Öntöttvas fürdőkádak és zománcozott kiöntők. Egész-ségügyi berendezések. Fayence-árúk.

Aki igazán jó és ízletes SZALÁMIT akar venni, az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar szalámi a legtisztább kezelés mellett első rendű sertéshusból készül. Csak az a valódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólompecséttel van el látva, melyen a látható, a mire gyár védjegye mint a felvágott állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Ármin Flai szalámigyár, Budapest.

MAGYAR TÖRLŐGUMMI

kapható minden papirkereskedésben

MAGYAR
RUGGYANTA-
ÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNY-
TÁRSASÁG
BUDAPEST.

Magyar címer a védjegye,
Magyar diák csak ezt vegye!

Marta-Automobilok

A MAGYAR ARISTOKRÁCIA MÁRKÁJA.

Gyár :
**MARTA MAGYAR AUTOMOBIL
RÉSZVÉNY TÁRSASÁG, ARAD.**

Vezérképviselő :
Royal-Garage.
BUDAPEST, IX., Páva-u. 10-12.

Hivatalok, irodák, gyárak, üzle-
tek részére házhoz szállítunk és
hetenként pontosan tisztával felváltunk
hyg. tisztított

kölcsöntörülközőt

portörölőt, padlóruhát.

Külön vendéglői kölcsön-
fehérenemű osztály.

„A. B. C.” EGYESÜLT FEHÉR-
NEMŰ KÖLCSÖNZŐ VÁLLALAT
VI., Eötvös-utca 30.

Telefon : 46-86.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtökéletesebb TÖMITŐ LEMEZ

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárúrási iroda :
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

Dr. PAJOR- szanatórium és vizgyógyintézet

BUDAPEST,
VAS-UTCA 17. SZ.
A POSTYÉNI ISZAP
FŐRAKTÁRA.

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és véredények bajai-
nál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agy-
vértörődésnél unicum és specifikum. 2.
Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál.
3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmak-
nál (húgycső, húgycsőtakar, veseifony, vese- és
húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Pros-
tatabajoknál, méhbajoknál, köszvényél,
(húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgy-
árnál. 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.
ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fo-
kozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitri-
cum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tar-
talmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb te-
vékenységre serkenti. 3. Az étvágyat megle-
pően elősegíti. 4. Kevés szén-savat tartalmaz.

Continental Pneumatik

legjobb gyártmány kerékpárok, hin-
tók és automobilok kerekei részére.

ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.
WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapesten:
DÉRY GYULÁNÁL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és
vasöntő részvénytársulat. BUDA-
PEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. □
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
□ GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált □
□ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivitelét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtalanul. □ ELSŐRANGÚ REFERENCIÁK.

!! EGYEDÜLI MAGYAR GYÁRTMÁNY !!

ELSŐ MAGYAR FÉMTÖMLŐGYÁR RÉSZV.-TÁRS. (POZSONY-LIGETFALU)

Gyárt egyszerű, kettős és átfonott fémtömlőket acél, bronz, vörösréz és bármely más fémből viz, gőz, olaj, kőolaj és savak részére.

Vezérképviselő és raktár: **Barta Győző Budapest, VI. ker., Dávid-u. 1/B.**

TELEFONSZÁM 3-36.

TELEFONSZÁM 3-36.

Elszakíthatlan munkásöltöny

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszerészköpeny
Vegyészköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 16.

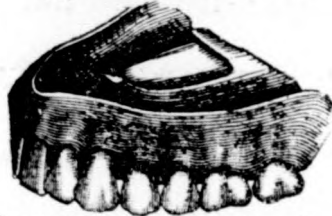
Minta és árjegyek ingyen és bérmentve.

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-,
kötőszerszám- és vil-
lanygép-gyártók. **BUDAPEST, IV.**
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

Budapest, IV. ker., Károly-körút 26. 1. em.
fogtechnikai és fogorvosi

műtermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethű fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautschukban száj-
padlás nélküli fogpót-
lások, u. m. arany-
koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészebb kivitelben. Továbbá arany, porcellán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márfaq Arthur

egyet. orvos - fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. Ünnepnap 9-1-ig.
Mérsékelt árak! Lift Villamos megálló.

A fogfájás és a modern fogpótlás című,
mindenkit érdeklő könyv most jelent meg dr.
Edelmann és Márfaq fogorvosok tollából (IV.,
Károly-körút 26.) 10 fillér ellenében díjtalanul
bármelynek megküldetik.

A budapesti és számos vidéki
kerületi munkásbiztosító pénztár
és betegsegélyező egyletek szer-
ződéses szállítói ajánlják saját
készítményű sérvekötő, haskötő,
orthopädia-gépeiket; mülábak,
műkezek, lábgépek, mellfűzők
és összes egyéb betegápolási
gyártmányaikat és orvosi mű-
szereiket, valamint rendelő-inté-
zeteknek szükséges vasbutor és
egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!

Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.

PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

☐☐☐ KÖRUTI FÜRDŐ ☐☐☐

Budapest, VII., Erzsébet-körút 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

GŐZFÜRDŐ,
KÁD ÉS
HULLAMUSZODA

OSZTÁLYAI:

VÍZGYÓGVINTÉZET,
FANGÓ
SZÉNSAVAS ÉS

SÓS FÜRDŐK.

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁSVÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

TARTALOM:

CIKKEK:

Dr. FERENCZI IMRE: Egyesületközi szociálpolitikai bizottság	749
Dr. PAP DEZSŐ: A második nemzetközi otthonmunkakongresszus	753
FARKAS GEIZA: Házi cselédek a falun	759
AZ ITÉLKEZÉS ROSSZABBODÁSA, A NÉMET BALESETBIZTOSÍTÁSBAN	766
VAN-E MAGYARORSZÁGON ŐSZINTE SZOCIÁLPOLITIKA	771

SZEMLE:

<i>Munkásbiztosítás</i>	766
Az iparfelügyelőknek az 1907. évi XIX. t.-c. 85. §-a alapján elrendelt baleseti helyszíni vizsgálatoknál való részvétele tárgyában. — Az Országos Munkásbetegségélyző- és Balesetbiztosító Pénztár. — Kerületi munkásbiztosító pénztárak feloszlása. — A központi fürdőbeutalási ügyekkel foglalkozó alkalmazottak. — A szociális biztosítási javaslat tárgyalása Ausztriában. — Balesetelhárítás a mezőgazdasági üzemekben. — A németországi balesetbiztosítási szakszervezetek huszonötödik nagygyűlése. — Az új német biztosítási törvény kiegészítése. — Az agkori biztosítás korhatárának leszállítása. — A szakszervezeti és szövetkezeti népbiztosításról. — A balesetbiztosítási törvény végrehajtása Svájcban. — Állami szubvenció munkanélküliség esetére biztosító pénztáraknak Franciaországban. — Új szociálpolitikai javaslatok Franciaországban.	
<i>Munkásvédelem</i>	771
Az Egyesületközi Szociálpolitikai Bizottság megalakulása. — Az osztrák iparfelügyelők 1911. évi jelentése. — A németországi iparfelügyelők 1911. évi jelentése. — Fiatalkorú munkások alkalmaztatásának eltiltása a kinematográf-üzemekben. — A betonmunkások szükséges védelme. — Hogy a munkásokat a villamos ütésektől megóvják. — A munkásvédelem az épületeken Poroszországban. — Angol szabályrendelet a sajtónyomásmánál, könyomásmánál és fémlemezok áthuzásánál használt száraz bronzporról.	
<i>Szociális egészségügy</i>	776
Megszakítás nélküli munkaidő. — Fűtésokozta ártalmak és egészség. — Fontos halálokok európai nagyvárosokban. — Küzdelem a füst ellen. — A nemi betegségek elleni küzdelem. — Munkásnők hivatásos betegsége egy izzólámpagyárban. — Új sofförbetegség. — Megbeszélési idő szülők részére gyermekeik pályaválasztásához Halleban. — Éjjeli szállás iskolásgyermekek részére.	
JOGGYAKORLAT	779
Betegségélyezés.	
SZAKIRODALOM	780
Ipari Közigazgatási Szakkönyvtár.	

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, II. ker., Fő-utca 23. Telefon 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

Császárfürdő Budapest.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hév-vizű gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m. a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női- és férfi-iszapfürdőket (iszapborogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas- és villamos-fürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja vizét a kontinensen egyedül álló női- és a férfiuszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúzos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségeknek is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság*

„TUBERIN“

orvosilag legideálisabb és legolcsóbb guajacol készítménynek elismerve és javalva a légzőszervek összes bántalmainál. Gyermekek is kellemes íze miatt szívesen veszik. — Tartalmaz: Kal. sulfo. guajac. Natr. Telluric. Cognac. Aqua Naphae, Syr. Coffeae.

1 üveg 180 gr. ára 2'50 kor. — Egyleteknek 1'60 kor.

Főraktár:

SZENT HERMINA GYÓGYSZERTÁR
BUDAPEST, VII. KERÜLET THOKOLY-UT 28. SZÁM.

A jelenkor legjobb tetőfedő anyaga

Igen fontos!

Minden Eternit-lap

„ETERNIT“

szóval van megjelölve. Sziveskedjék

mindighatározottan

HATSCHÉK-féle

ETERNIT-palát

kérni.

Magyarország közp.

„Eternit Művek“

Hatschek Lajos

Budapest,

VI., Andrásy-út 33.

PALA

Hatschek szabadalma

ALAPITTATOTT 1856.

TELEFON 958.

FISCHER PÉTER ÉS TÁRSA
RÉSZV.-TÁRS. BUDAPEST.

Főüzlet és gyár:

IV., Kossuth Lajos-utca 6.

Ajánlják saját készítményű orvosi műszer, sérvkötő, haskötő, müláb, műkar, támgép és a betegápoláshoz szükséges összes gyártmányukat.

Előnyös árak. Pontos kiszolgálás.

Árjegyzék kívánatra ingyen.

Telegdi Ármin

rézárú-vállalata

Budapest, VII., Damjanich-utca 37.

Telefon: 105-07.

E

lőnyös fizetési feltételek mellett olcsó gyári áron a legjobb gyártmányú varró, ipari és gazdasági gépek, úgyszintén háztartási eszközök kaphatók **TATÁN, FENYVES NÁNDOR** Közgazdasági Áruforgalmi Vállalatánál, Komárom-megye.